חסידות · ברסלב · ספרי רבי נחמן

שבחי הר"ן

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שבחי הר"ן

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שבחי-הרן-אור-ברסלב/
הקובץ נוצר ב־15 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

ספר שבחי הר"ן 5
א 5
ב 5
ג 5
ד 5
ה 6
ו 6
ז 7
ח 7
ט 7
י 8
יא 9
יב 9
יג 9
יד 10
טו 11
טז 11
יז 13
יח 13
יט 13
כ 14
כא 14
כב 15
כג 16
כד 16
כה 17
כו 18
כז 18
סדר הנסיעה שלו לארץ ישראל 18
א 18
ב 19
ג 19
ד 20
ה 20
ו 20
ז 20
ח 21
ט 21
י 23
יא 25
יב 25
יג 27
יד 27
טו 28
טז 30
יז 30
יח 31
יט 32
כ 35
כא 38
כב 41
כג 42
כד 44
כה 45
כו 46
כז 46
כח 46
כט 47
ל 48
לא 48
לב 49
לג 50

לד 51
לה 52
לו 52

בס"ד

ספר שבחי הר"ן

א

בהיותו בימי קטנותו בא על דעתו לפרש מהעולם ורצה לשבר תאות אכילה, אך עדין היה בשכל קטן ונדמה לו שזה אי אפשר שיניח מאכילתו כפי מה שהיה רגיל לאכל בבקר ובצהרים וכו'. על-כן ישב עצמו שיהיה בולע כל מה שיאכל דהינו שלא יהיה לועס מה שיאכל רק יבלע כמות שהוא כדי שלא ירגיש שום טעם באכילתו. ועשה כן ועלה נפיחות בצוארו (שקורין גישוואלין). ואמר שהיה אז רק בן ששה שנים. והנהגה זו שמעתי לדבר גדול מצדיק גדול מאד מאד שנהג כך שהיה בולע אכילתו בלי לעיסה, אך הוא זכרונו לברכה, נהג כך בהיותו בן ששה שנים:

ב

גם בהיותו יושב לפני רבו ללמד בימי קטנותו היה רוצה תמיד לקים (תהלים ט"ז ח): "שויתי ה' לנגדי תמיד" והיה מתיגע לציר נגד עיניו שם הוי"ה ברוך הוא, ומחמת שהיתה מחשבתו טרודה בזה לא היה יודע מה שלומד והיה רבו כועס עליו. ואף-על-פי- כן כל ימי ילדותו היה עושה עניני מעשה נערות הרבה מאד דהינו עניני שחוק וקפיצות וטיול (שקורין פאר שייט) והיה רגיל בזה מאד:

ג

אחר-כך נתגדל יותר וכשנעשה בר מצוה (ב) קרא אותו דודו הרב הקדוש מורנו הרב אפרים זכר צדיק לברכה (ג) אב-בית-דין דקהלת קדש סידילקוב ואמר לו הפסוק (תהלים ב-ז): "אני היום ילדתיך". (כי זה נאמר על היום שהאדם נעשה בר מצוה כמובא בספרים [עין רש"י שם, זהר חדש י]) ואמר לו קצת מעט דברי מוסר והיה יקר בעיניו מאד מאד (תהלים קי"ט): "כמוצא שלל רב". אחר-כך נכנס לחפה (ד) ותכף ביציאתו מן החפה היה מתלהב מאד ומתגעגע מאד לעבודת השם יתברך ונכנס בעבודת השם מיום אל יום:

ד

גם בימי קטנותו התחיל להתמיד מאד מאד בלמודו, והיה משלם להמלמד מכיסו שלשה גדולים בעד כל דף גמרא (ה) שהיה לומד עמו מלבד השכר למוד שהיה אביו משלם

להמלמד היה הוא בעצמו, זכרונו לברכה, נותן להמלמד משלו שלשה גדולים בעד כל דף ודף כדי שהמלמד יכריח עצמו ללמד עמו הרבה דפין גמרא בכל יום. וכן היה שהיה המלמד לומד עמו כמה וכמה דפין בכל יום ויום והוא היה משלם לו כנ"ל ג' גדולים בעד כל דף ודף מלבד השר למוד:

ה

וכן היה נכנס בעבודת השם וכל עבודתו היה בהצנע גדול מאד מאד עד שלא ידע שום אדם ממנו כלל כי היה סתום וגנוז מאד. וכל עבודתו היה בסתר ובהצנע גדול. ועקר עבודתו בתחלה היה בפשיטות גדול בלי שום חכמות כלל רק בפשיטות גמור, וכל דבר ודבר שעשה הכל היה ביגיעה גדולה ובכח גדול ובמסירות נפש. ולא היה לו שום דבר עבודה שבא לו בנקל רק כל דבר ודבר בא לו ביגיעה גדולה מאד, שהיה מיגע עצמו כמה זמנים בשביל כל דבר ודבר מעבודת השם. והיה לו כמה וכמה עליות וירידות אלפים ורבבות עד אין שעור וערך.

והיה קשה וכבד עליו מאד מאד להתחיל לכנס בעבודת השם לקבל עליו על עבודתו יתברך. והיה רגיל להתחיל איזה ימים לעסק בעבודת השם ואחר-כך נפל מזה וחזר להתחיל וחזר ונפל. וכן היה כמה וכמה פעמים עד שפעם אחד נתחזק אצלו שיהיה חזק מאד שיאחז בעבודת השם לעולם, ולא יסתכל על שום דבר בעולם. ומאז והלאה נתחזק לבו בה' ואף-על-פי-כן גם אחר-כך היה לו תמיד עליות וירידות הרבה מאד מאד רק שאחר-כך היה חזק שלא יניח עבודתו יתברך לעולם אף-על-פי שיש לו ירידה לפעמים אף- על-פי-כן יהיה מתחזק עצמו בעבודת השם יתברך בכל מה שיוכל:

ו

והיה רגיל להתחיל בכל פעם מחדש דהינו כשנפל ממדרגתו לפעמים לא היה מיאש עצמו בשביל זה רק אמר שיתחיל מחדש כאלו לא התחיל עדין כלל לכנס בעבודתו יתברך רק עתה הוא מתחיל מחדש. וכן בכל פעם ופעם תמיד היה רגיל להתחיל מחדש, והיה לו כמה התחלות ביום אחד, שגם ביום אחד לפעמים נפל מעבודתו והיה מתחיל מחדש וכן כמה פעמים ביום אחד (ו):

ז

והיה מתמיד בלמודו מאד ולמד הרבה מאד "ש"ס" ו"פוסקים" ו"תנ"ך" ו"עין יעקב" (ז) ו"ספרי הזהר" (ח) ו"תקונים" (ט) וכל "כתבי האר"י", זכרונו לברכה (י) ושאר ספרים הרבה מאד ו"ספרי מוסר" הרבה מאד.

ואמר: שכל הספרים קטנים המדברים ממוסר כלם היו בבית אביו. ולמד מכלם. גם למד הרבה "ראשית חכמה" (י*) ואמר בפרוש: שלמד את ספר "ראשית חכמה" פעמים אין מספר.

וגדל בקיאותו בכל הספרים כפי מה שראינו בעינינו קצת היה בלי שעור ובפרט בספרי תנ"ך ו"עין יעקב" וכל כתבי האר"י וספרי הזהר ותקונים לא נמצא דגמתו בעולם. כי כל התורה כלה היתה מוכנת לפניו ושגור בפיו כשלחן הערוך ממש, כדבר המנח לפני האדם לפני עיניו שיכול לקח לעצמו מה שירצה, כן ממש היו כל הספרים הקדושים מוכנים לפני עיני שכלו הקדוש בכל עת שרצה. וקצת מזה יכולים לראות ולהבין בספריו הקדושים:

ח

וספר שכל למודו בא לו ביגיעה גדולה כי בתחלה היה לומד משניות. (י**) ולא היה מבין למודו והיה בוכה הרבה לפני השם יתברך שיאיר עיניו. והיה בוכה ובוכה כל כך עד שזכה שיוכל ללמוד משניות, וכן אחר-כך למד שאר ספרים ולא היה מבין גם כן והיה בוכה ובוכה גם-כן הרבה מאד עד שזכה להבינם. וכן בלמוד זהר וכתבי האר"י, זכרונו לברכה, היה בוכה גם כן הרבה עד שזכה להבין.

ואמר: שבתחלה בכל ספר וספר שלמד לא היה מבין והיה קשה לו הרבה ולא היה יכול לעמד על פשוטן של דברים. והיה לו יסורים גדולים מזה והיה למודו ביגיעה גדולה, ואף-על-פי-כן למד הרבה מאד. כי היה מחזק עצמו מאד והכל זכה על-ידי תפלתו ובכיתו כנ"ל:

ט

והיה מתענה הרבה מאד וכמה פעמים התענה משבת לשבת (יא) והכל בימי נעוריו ממש קדם היותו בן עשרים שנה. ולפעמים התענה שני פעמים משבת לשבת רצופים זה לזה. ואף על פי שהיה "ילד שעשועים" (ירמיהו ל"א-יט) ומגדל בתפנוק והיה אדם

דק מאד, אף-על-פי-כן לא היה חס על עצמו כלל, והתענה וסגף עצמו מאד, והתענה ח"י [שמונה-עשרה] פעמים משבת לשבת בשנה אחת:

ו

אך עקר עבודתו אשר על ידה זכה למה שזכה היה רק רבוי התפלות והתחנות והבקשו"ת והרצויים והפיוסים שהיה רגיל מאד להתפלל ולהתחנן לפניו יתברך. והיה מרצה ומפיס אותו יתברך בכמה מיני תחנות ובקשו"ת שיזכהו ברחמיו לקרבו לעבודתו יתברך. ועקר מה שהועיל לו היו התפלות שהתפלל בלשון אשכנז, שהיה רגיל מאד ליחד לו איזה מקום שמצא שאין שם בני אדם והיה מפרש שיחתו לפני השם יתברך בלשון שמדברים בו, דהינו בלשון אשכנז. והיה מרצה ומפיס אותו יתברך ומבקש ומתחנן לפניו יתברך בכמה וכמה מיני טענות ואמתלאות שראוי לו יתברך שיקרבו לעבודתו, והיה רגיל בזה מאד מאד והיה מבלה ימים ושנים על זה.

גם היה מטמין עצמו על גבי בית אביו תחת הגג, שהיה שם כמו חדר במחצה של קנים שמחזיקין שם תבן ומספוא ושם היה מטמין עצמו והיה אומר תהלים והיה צועק בלחש (יב) להשם יתברך שיזכהו לקרבו אליו יתברך:

והכלל שכל המיני בקשו"ת שבעולם שנמצאים באיזה ספר שיהיה המצוי ביניו הכל כאשר לכל לא הניח שום תחנה ובקשה שלא אמרה כמה וכמה פעמים הן תהלים וספר "שערי ציון" (יג) והבקשו"ת הנדפסים בהסדורים הגדולים ושאר מיני בקשו"ת ותחנות ואפלו התחנות הנדפסים בלשון אשכנז כלם לא הניח מלאמרם, והיה רגיל לומר כל התחנות שאחר מעמדות (יג*) הנדפסים אחר כל יום ויום והוא היה רגיל לומר כל התחנות כלם של כל הימים בפעם אחד.

גם היה רגיל לפעמים לומר בתהלים רק הפסוקים המדברים מתחנות ובקשו"ת וצעקה להשם יתברך, והיה אומר רק פסוקים אלו והשאר לא היה אומר. והיה אומר כל הפסוקים האלו מכל ספר תהלים בפעם אחד:

ומלבד כל זה העקר היה מה שהיה מתפלל מעצמו, דהינו מה שהיה רגיל לדבר מלבו לפני השם יתברך בלשון אשכנז, שהיה מתפלל וטוען לפני השם יתברך בכמה וכמה מיני טענות ותחנות ובקשו"ת שאמר מדעתו ומלבו כנ"ל שיזכהו השם יתברך לעבודתו. וזהו העקר מה שהועיל לו לזכות למה שזכה, כך שמענו מפיו הקדוש בפרוש:

יא

וכמה פעמים היה מדבר לפני השם יתברך דברי תחנות ובקשו"ת מלבו ונזדמן לו בתוך דבוריו טענות יפות ותפלות נכונות ומסדרות והוטבו בעיניו והיה כותבם אצלו לזכרון למען יהיה רגיל להתפלל אותם גם אחר-כך. וכן היה רגיל בענין זה לדבר בינו לבין קונו הרבה מאד מאד וכל תפלותיו היו שיזכה להתקרב להשם יתברך והיו לו טענות גדולות להשם יתברך על זה:

יב

ואף-על-פי-כן היה נדמה לו תמיד שאין מסתכלין עליו כלל ואין שומעין לו כלל רק אדרבא, נדמה לו שמרחיקין אותו מעבודתו יתברך בכל מיני הרחקות וכאלו אין רוצין בו כלל וכלל. כי היה רואה שחולפין ועוברין כמה וכמה ימים ושנים ועדין הוא רחוק מהשם יתברך ולא זכה עדין לשום התקרבות, על כן נדמה בעיניו שאין שומעין דבריו כלל ואין מסתכלין עליו כלל רק אדרבא, מרחיקין אותו בכל מיני התרחקות מעבודתו יתברך. אך אף-על- פי-כן היה מחזק עצמו מאד ולא הניח את מקומו. וכמה פעמים היה שהיה נופל בדעתו מחמת זה שראה שהוא מתפלל ומעתיר ומפציר כל כך שיתקרב לעבודת השם יתברך ואין מסתכלין עליו כלל, ומחמת זה נפל לפעמים בדעתו ולא היה מדבר עוד כל-כך בינו לבין קונו איזה ימים. אחר-כך נזכר בעצמו והתביש בעצמו על שהרהר אחר מדותיו יתברך, כי באמת בודאי השם יתברך חנון ורחום וכו' ובודאי הוא רוצה לקרבו וכו' וחזר ונתחזק בדעתו, והתחיל שוב להעתיר ולדבר לפני השם יתברך כנ"ל. וכן היה כמה פעמים (יד):

יג

והיה עושה כל מיני עבודות פשוטות של עבודת השם בלי שום חכמות והכל בהצנע גדול. ותכף כשיצא לחוץ היה עושה בכונה כל מיני מעשה נערות כל מיני שחוק וקפיצות ושאר ענינים כאלו (שקורין פאר שייטקייט) עד שלא היה יכול לבוא על דעת שום אדם שהוא רוצה בעבודת השם (טו):

ובתחלה בימי ילדותו היה נוהג שהיה לוקח איזה גדולים והחליפם על טפלים ונכנס לבית הכנסת בהצנע דרך חלון וכיוצא ולקח עמו הספר "שערי ציון" ואמר הלשם יחוד (טז) של עשית מצוה ולקח טפל אחד והשליכה לתוך המתן בסתר. ואחר-כך חזר ועשה עצמו כאלו הוא מסיח דעתו מזה, ואחר כך חזר ואמר לשם יחוד הנ"ל וחזר והשליך

פרוטה אחת לתוך המתן בסתר, וחזר והסיח דעתו וחזר ואמר הלשם יחוד הנ"ל והשליך עוד פרוטה אחת. וכן חזר ועשה כמה פעמים עד שהשליך כל הפרוטות לתוך המתן בסתר, ועל כל פרוטה ופרוטה אמר הלשם יחוד הנ"ל. וכוונתו היה כדי שיעשה מצוות רבות כי עבודתו היה בפשיטות גמור בלי שום חכמות כלל.

וכן היה עושה ועובד את השם יתברך בכל מיני עבודות פשוטות לגמרי בלי שום חכמות כלל אף-על-פי שבאמת היה חכם גדול ומפלג בחכמה מאד מאד גם בימי קטנותו ובימי נעוריו כאשר היה מפרסם לכל מכיריו, אף-על-פי-כן לא השתמש בשום חכמה כלל בעבודת השם רק היה נוהג לעשו"ת כל העבודות הפשוטות שבעולם. דהינו למוד התורה הרבה, מצוות מעשיות, ורבוי תפלות ובקשו"ת ורבוי התבודדות מאד לדבר ולפרש שיחתו לפניו יתברך כנ"ל וכיוצא בזה. וזה היה עקר חכמתו הגדולה מאד, כי מעצם הפלגת חכמתו זכה תכף לחכמה זו שאין צריכים שום חכמה כלל בעבודת השם. כי זה עקר החכמה הגדולה מן הכל (כמבאר בדברינו כמה פעמים) (יז) שלא להיות שום חכם בעבודת השם רק בתמימות ובפשיטות בלי שום חכמות כלל:

יד

וכל דבר ודבר שרצה לעשו"ת בעבודת השם היה קשה עליו מאד בכל מיני כבדות שבעולם. ובתחלה היה קשה עליו מאד לישב יחידי בבית מיחד איזה שעות רצופים לעסק בעבודת ה'. וזה הדבר היה קשה עליו מאד בתחלה. אך הוא זכרונו לברכה, היה מכריח עצמו מאד ושבר תאותו וישב כמה וכמה שעות בכל יום בהתבודדות בחדר מיחד.

וכן היה קשה עליו מאד מאד העבודה שהיה צריך לעשו"ת בכל יום. וכל כך היה קשה עליו עד שלא היה אפשר לש כלל העל מגדל הכבדות שהיה כבד וקשה עליו מאד מאד. ורק על-ידי עצה זו נשא עליו על העבודה, הינו שבכל יום היה חושב בדעתו שאין לו רק זה היום בלבד ולא הסתכל על יום המחרת ועל זמן שלהבא כלל רק כאלו אין לו רק זה היום לבד. ועל כן היה יכול לשא עליו על העבודה של זה היום לבד. כי על יום אחד לבד יכול האדם לקבל עליו כל מיני עבודות שבעולם מאחר שהוא רק ליום אחד בלבד. וכשגמר העבודה של זה היום אזי ביום המחרת חזר וקבל עליו העבודה של אותו יום המחרת.

וכן נהג תמיד שלא היה חושב בדעתו כי-אם אותו היום לבד ועל-ידי-זה היה יכול לשא על עצמו על עבודתו שהיתה כבדה עליו מאד. ובלא זה לא היה יכול לשא עליו כלל

מחמת שהיה מרבה בעבודת השם מאד בכמה מיני עבודות בכל יום והכל בטרחא וביגיעה גדולה ובכבדות גדול מאד, עד שלא היה אפשר לשא עליו על כזה כי-אם על-ידי עצה הנ"ל שלא היה חושב בדעתו רק אותו היום בלבד כנ"ל:

טו

והיה רגיל בנדרים מאד מאד, שכמה פעמים כשבא היום קבל עליו בנדר כל סדר העבודה שהיה רוצה לעשו"ת באותו היום, ואחר-כך אף-על-פי שהיה קשה עליו מאד היה מכרח לעשו"ת מחמת הנדר. וכן עשה כמה וכמה פעמים (יח). וכן בכל מיני גדרים וסיגים של פרישו"ת מאיזה תאוה ומאיזה מדה היה רגיל הרבה בנדרים כמה וכמה פעמים. וכמה וכמה פעמים נשבע על איזה דברים בנקיטת חפץ (יט) כדי שיהיה חזק לפרש מאותו הדבר שהיה רוצה לפרש עצמו:

טז

וגדל עצם מעלת קדשתו בשבירת התאוה הכללית שהיא כוללת כל התאוות רעות שהוא תאות המשגל אי אפשר לבאר ולספר. ואמר: שהיו לו נסיונות אין מספר רק באמת אין זה נסיון כלל, כי אמר שאין זה תאוה כלל. ואמר שמי שהוא רק חכם אמת אפלו עכו"ם, מאחר שהוא רק חכם אמת, ראוי שלא יהיה אצלו התאוה הזו נחשבת לתאוה כלל. ואמר כי מי שהוא חכם בחכמת הנתוח ויודע סדר האיברים של האדם כפי חכמת הנתוח, ראוי שיהיה נמאס אצלו התאוה הזאת בתכלית המאוס. ובענין מאוס תאוה זו הפליג לדבר הרבה מאד בענין זה, אשר אי אפשר לבאר מחמת השכחה:

והכלל שהיה ממאס מאד תאוה זו בתכלית המאוס, עד שגזר ואמר שמי שהוא חכם אמת קצת, אין התאוה הזאת נחשבת לנסיון כלל (כ). אבל גם קדם שזכה לזה שיתבטל ויהיה נמאס אצלו לגמרי התאוה הזאת, גם קדם לזה גם אז היו לו כמה וכמה נסיונות גדולות ונוראות מאד בתאוה זו, אשר אי אפשר לבאר בפרט. כי בימי נעוריו ממש, בעת רתיחת הדמים היה לו כמה וכמה נסיונות גדולות של תאוה זו עד אין מספר אשר היה בידו למלאת תאותו והיה בסכנה גדולה מאד מאד. אך היה גבור חזק והתגבר על יצרו וכפה תאותו כמה וכמה פעמים. ואף- על-פי-כן לא היה מתרחק עצמו פעם שנית לברח מהנסיון, רק אדרבא היה חפץ בנסיונות והיה מתפלל להשם יתברך שיזמין לו נסיונות. כי היה חזק בדעתו שבודאי לא ימרד כנגד השם יתברך. כי איך אפשר שיעשה עברה, חס ושלום, ויעבר על רצון השם יתברך אם לא שיהיה נעשה משגע, חס ושלום, בעת הזאת.

אבל מאחר שיהיה לו איזה שכל בעלמא בעת הנסיון בודאי יוכל לעמד, לפי גדל חזק לבו שהיה חזק בה' מאד (כא). ואף-על-פי-כן, בעת שבא עליו הנסיון היה בסכנה גדולה מאד והיה צועק להשם יתברך מאד, עד שזכה להתגבר על יצרו ולהנצל. ואף-על-פי-כן לא התרחק עצמו מהנסיון פעם אחרת אף-על-פי שבשעת הנסיון היה קשה עליו מאד כנ"ל. וכן היה כמה וכמה פעמים הרבה מאד עד אין שעור. והשם יתברך היה בעזרו וזכה להתגבר על יצרו ולשבר תבערת המדורה של תאוה הכללית הזאת.

והיה קדוש גדול מאד מאד בפרישו"ת תאוה זו בפרישו"ת גדול ובקדשה גדולה ונוראה מאד. ואמר שהבעל דבר רצה להניח לו הכל רק שהוא יותר לו דבר אחד. והוא אמר להפוך שהוא יניח הכל, רק אותו הדבר אינו רוצה להניח מלשברו. דהינו שהבעל דבר היה מרצה להניח לו שישבר כל התאוות רק שהוא יותר לו דבר אחד מן הסתם הינו התאוה הכללית הנ"ל, שעקר היצר הרע הוא בתאוה זו. אבל הוא, זכרונו לברכה, אמר להפך שהוא יניח לו הכל לבלי לשברו, רק זאת התאוה רוצה לשברה לגמרי.

וכן היה נוהג מתחלה שכל מגמתו וכל יגיעתו היו רק לשבר בראשונה התאוה הכללית הזאת. ולא היה משגיח כלל בתחלה לשבר תאות אכילה, רק אדרבא, בתחלה היה אוכל הרבה מאד מאד, הרבה יותר משאר בני-אדם, ואמר, שאז היה ממשיך כל התאוות לתוך תאות אכילה, ואחר-כך שבר גם זאת התאוה של אכילה. והיו לו כמה מיני יגיעות ועבודות ומלחמות ונסיונות אין מספר קדם ששבר התאוה הכללית הנ"ל. וכמה וכמה תפלות ותחנונים ובכיות ושיחות שהיה מתפלל ומתחנן ושופך לבו לפני השם יתברך בכמה וכמה מיני תחנונים ורצויים ופיוסים שיהיה השם יתברך בעזרו להנצל מתאוה זו, עד אשר זכה לעמד בכל הנסיונות, וקדש עצמו מאד בפרישו"ת תאוה זו עד אין שעור וערך, עד אשר זכה לשבר תאוה זו לגמרי. עד אשר היה לפלא אצלו על מי שנדמה לו שקשה לשבר תאוה זו כי אמר שאין זה תאוה כלל, והיה מרבה לדבר בענין זה, בענין בטול ומאוס תאוה זו.

ואמר: שאי אפשר לדבר מזה עם אנשים שכבר נתגשמו בענין זה. כי כבר נתערבו דמיהם כל-כך עד שנתערב דעתם עד שאין יכולים להבין כלל ואין נכנס בלבם כלל שאפשר למאס תאוה זו, על-כן אי אפשר לדבר בזה הרבה. אבל באמת מי שהוא חכם אמת קצת יכול בקל למאס תאוה זו לגמרי. כי אמר שאין זה נסיון כלל למי שהוא רק חכם אמת כנ"ל. ואמר שבהכרח שיש בכל זה סוד, כי באמת אין זה תאוה כלל. והתפאר עצמו מאד בגדל חזקו בשבירת תאוה זו. והיה קדוש גדול ונורא מאד בענין זה ואמר על עצמו שאין לו שום תאוה כלל.

ואמר: שאצלו זכר ונקבה שוים. דהינו שאין לו שום מלחמה מחמת איזה צד הרהור כשרואה או כשמדבר עם איזה אשה. כי הכל שוה אצלו (כב):

יז

גם אמר שהזווג של הצדיק האמת, קשה עליו ענין זה. ולא די שאין לו שום תאוה כלל, כי אם אדרבא יש לו יסורין מזה ממש כמו יסורי התינוק בשעת מילה. כי ממש יסורין אלו יש להצדיק בשעת זווג ויותר מזה. כי התינוק אין לו דעת, על-כן אין היסורים שלו גדולים כל-כך, אבל הצדיק שיש לו דעת יסוריו גדולים מהתינוק. וזה היה אצלו דבר פשוט ואמר שכל אדם יכול לזכות לבוא למדרגה זו. וכפי הנראה מדבריו היה שקדשתו של עצמו גבה עוד יותר ויותר:

יח

ואמר: שאצלו איש ואשה שוין הינו שאין מגיע לו שום צד מחשבה כשרואה אשה. רק הכל שוה אצלו בעיניו כאלו רואה איש.

ואמר פעם אחת: שאינו מתירא לא מאשה ולא ממלאך. ובזה יש הרבה לבאר. כי מי שיש לו עדין איזה צד פחד כל שהוא מהרהורי אשה אפלו אם הוא נקי בזה רק שאינו נקי בתכלית הזכוך, ועדין יש לו איזה פחד כל שהוא מזה, הוא צריך לפחד ממלאך. אבל הוא התפאר שאין לו שום פחד מזה, על-כן אין לו פחד ממלאך.

וזה מרמז קצת בדברי רבותינו, זכרונם לברכה (קדושין פא.): "אנא בשרא ואנת אש ואנא עדיפנא מנך" שאמר רב עמרם חסידא אל המלאך ומובא בדבריו זכרונו לברכה, בהתורה תקעו ממשלה סימן א' בלקוטי תנינא עין שם היטב והבן (כג):

יט

גם היה רגיל מאד בימי קטנותו ובימי ילדותו לרוץ בכל פעם על קבר הבעל שם טוב, זכר צדיק וקדוש לברכה, לבקש מאתו שיעזרו להתקרב להשם יתברך. והיה רגיל ללילך לשם בלילה.

ובזמן החרף בעת שהיה הקרירות גדול מאד היה הולך לשם בלילה, ומשם חזר והלך אל המקוה. והיה שם מקוה חוץ למרחץ, ומקוה אחד בתוך המרחץ. ובחר לו ללילך בהמקוה שחוץ למרחץ, בעת הקרירות גדול, וכבר היה קר לו מאד מחמת שבא מהקבר הנ"ל, כי היה דרך רחוק בין ביתו להבית עלמין, וכן מהבית עלמין למקוה. מלבד השהיות

שנשתהה הרבה על הקבר. אף-על-פי-כן אחר כל זה היה הולך דוקא לטבל בהמקוה שהיתה עומדת בחוץ, כדי לסגף עצמו. וכל זה בהצנע בלילה.
ושמעתי מאחד שאמר ששמע מפיו הקדוש, שבעת שעשה הנהגות אלו, לא היה כי-אם בן ששה שנים. וכל כך היה מצנע בעבודתו מבני אדם, עד שפעם אחת הלך למקוה בבקר בחרף, ובא מהטבילה והפאות היו לחות מהמים. ותמהו עליו העולם, שבחרף יהיה האדם חופף ראשו. כי לא עלה על דעתם שהיה במקוה, רק סברו שחפף ראשו. ותמהו עליו על שחפף ראשו בקרירות כזה. והיו מחזיקים זאת למעשה נערות שלו. כי היה מצנע מאד מאד בעבודתו.
גם כל התעניתים הרבים מאד שהתענה לא היה יודע מהם שום אדם בעולם אפלו אביו ואמו וקרוביו. רק אשתו לבד היתה יודעת מזה. והיה משביעה שלא תגלה לשום אדם. והיה עושה כמה וכמה תחבולות להעלים ולהסתיר כל התעניתים שהתענה באפן שלא ידע מהם איש (כד):

כ

ובעת שהיה יושב בבית חותנו (כה), כשהיה חפץ לדבר עם הבעל-שם-טוב, זכרונו לברכה, דהינו לילך על קברו ולבקש מאתו איזה דבר בקשה, היה רגיל לנסע לקהלת סמילא שהיה סמוך לבית חותנו. והלך על קבר הצדיק המפרסם מורנו הרב (כו) ישעיה מיאנוב, זכרונו לברכה, שהוא מנח שם. ועשה את הצדיק הנ"ל לשליח, שילך ויודיע להבעל-שם-טוב זכרונו לברכה, את בקשתו מה שהיה צריך אז (כז):

כא

ובענין תאות אכילה. היה לו גם-כן מלחמה גדולה ויגיעה גדולה מאד קדם ששברה. כי בתחלה לא היה משגיח כלל לשבר תאות אכילה כנזכר לעיל. אחר-כך רצה לשבר תאוה זו, והיה קשה וכבד עליו מאד מאד. וכל-כך היה קשה עליו שבירת תאות אכילה, עד שנדמה לו שכל התאוות יוכל לשבר מלבד תאוה זו של אכילה. ונדמה לו שתאוה זו של אכילה בהכרח שתשאר, כי אי אפשר לשברה. כל כך היה חזק עליו התגברות תאוה זו. ואף-על-פי-כן התגבר עצמו וכפה את יצרו ושבר גם תאוה זו של אכילה לגמרי.
וגדל קדשתו בפרישו"ת תאות אכילה היה מפרסם לעין כל. כי לא היה אוכל כלל, וגם מעט שהיה אוכל היה בהכרח גדול מאד. והכרח להכריח עצמו בכל הכחות כדי לאכל מעט כדי שיהיה לו איזה כח לחיות. ואמר שבתחלה התחיל לשבר תאות אכילה, דהינו

שהיה מכריח עצמו והרגיל עצמו לאכל פחות ממה שהיה אוכל תחלה. וכשנעשה רגיל בזה שיאכל פחות מקדם, ראה שגם עדין יש לו תאוה בזאת האכילה אף-על-פי שהיא פחותה מקדם. והתחיל שוב לשבר תאותו ולאכל עוד פחות מזה. ואחר-כך ראה שגם זה תאוה, ואכל עוד יותר פחות. וכן אחר-כך ראה שגם בזה יש לו תאוה עדין ואכל עוד יותר פחות. ובדרך זה נהג עד שהיה אכילתו פחותה ומעוטה מאד מאד בתכלית הצמצום והמעוט אשר אי אפשר לבאר. ואחר-כך ישב עצמו שאף-על-פי שאכילתו מעוטה מאד, אף-על-פי-כן עדין יש לו תאוה בזה המעט שאוכל. והתגבר עצמו ושבר התאוה גם בזה המעט. עד ששבר תאות אכילה לגמרי, ויצא מהתאוה לגמרי בתכלית הקדשה עד שלא היה לו שום תאוה כלל וכלל לא.

ובין כך ובין כך שהיה פורש עצמו כל-כך מהאכילה, מחמת זה לא היה יכול עוד לאכל כלל. וכפי הנראה מדבריו היה שאחר- כך היה לו כח לאכל בקדשה בלי תאוה כלל אפלו אם היה אוכל הרבה אבל כבר לא היה יכול לאכל מחמת רגילותו שהרגיל עצמו באכילה פחותה ומעוטה מאד.

ואמר: שאחר-כך על הים בעת שנסע לארץ- ישראל אז ראה שאין לו שום חיות משום דבר אזי הכריח עצמו לאכל קצת. ומאז והלאה הרגל לאכל קצת. אבל קדם לזה לא היה אוכל אפלו אכילה פחותה כזו. כי באמת גם אחר-כך, אחר שהיה על הים, היתה אכילתו גם-כן מעוטה מאד מאד. ומקדם גם שעור פחות כזה לא היה אוכל.

ובענין הנסיעה שלו לארץ ישראל, יש הרבה לספר. גדל היסורים העצומים והקשים מאד מאד שהיה לו בהליכה ובחזרה, וגדל היגיעות והמסירות נפש ורבוי המניעות שהיה לו קדם שזכה לבוא לארץ-ישראל. ויבאר כל זה בקנטרס מיחד לקמן בעזרת השם יתברך, אפס קצהו ולא כלו. כי אי אפשר לבאר הכל:

כב

ובענין שבירת כל המדות רעות היה מפלג בקדשה מפלגת מאד מאד. וקצת ספר מענין שבירת כעס ואמר: שמתחלה היה כעסן גדול מאד מאד. ואחר-כך מחמת שרצה להיות איש כשר כרצונו יתברך, התחיל לשבר מדה זו של כעס עד שזכה לשבר מדה זו של כעס. אבל תכלית שבירת מדה זו מהפך אל הפך, דהינו להתהפך לטוב גמור שלא יכפת לה כלל וכלל שום דבר, ויהיה רק טוב בלי שום צד קפידא בעולם, זה זכה רק בארץ ישראל. שם זכה לזה שנתבטל הכעס בתכלית הבטול, וזכה ונעשה טוב ממש, ולא נשאר בו שום צד קפידא בעלמא. עד שאחר-כך אפלו מי שהיה עושה לו כל הרעות שבעולם

לא היה בלבו שום צד שנאה וקפדא עליו, אדרבא היה אוהבו ולא היה בלבו עליו כלל כי היה רק כלו טוב ממש.
וגדל עצם הפלגת מדת טובו היה מפרסם לכל מכיריו כי היה רק כלו טוב בלי שום צד קפדה וכעס כלל רק כלו טוב. וזה זכה בארץ-ישראל כנ"ל וכבר מבאר בספריו הקדושים (כח) תורה על זה שדיקא בארץ- ישראל זוכין לבחינת זו שהוא בחינת ארך אפים הפך כעס וחרון אף. ושבשביל זה נתאוה משה רבנו לארץ-ישראל וכו' כמו שכתוב (שמות ל"ד): "וימהר משה ויקד ארצה" ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה (סנהדרין קיא:): 'מה ראה ארך אפים ראה' וכו' עין שם.
ובמדת ענוה התפאר עצמו מאד שהוא ענו בתכלית הענוה. ואמר שאין מי שזוכה לענוה באמת כי-אם מי שהוא במדרגה זו שיכול לומר על עצמו שהוא ענו. כמו משה רבנו, עליו השלום, שכתב על עצמו (במדבר יב-ג): "והאיש משה ענו מאד מכל האדם" וכו'. וכמו שמצינו בדברי רבותינו, זכרונם לברכה (כט): שאמר רב יוסף "אל תתני ענוה דאיכא אנא". והוא זכרונו לברכה, היה בבחינה זו והתפאר עצמו בעצם מעלתו במדת ענוה בתכלית הבטול לגמרי:

כג

ואמר: שהוא ענו בתכלית הענוות בכל האיברים. כי יש אחד שהוא ענו ואין הענוה בלב. ויש שהוא ענו ואין הענוה מגיע באיזה איבר, אבל אצלו הענוה בתכלית בכל האיברים כי לבו וכל איבריו הם בתכלית הבטול:

כד

גם הבנו מדבריו. שהיה מספר עמנו, שבימי נעוריו בעת שיגע וטרח בשביל עבודת השם היו לו כמה וכמה מיני סגופים. וכפי הנשמע ומובן מדבריו שהיה לו כל מיני סגופים שבעולם, הן גלגול שלג וכו' (ל) וכיוצא. ואמר שהסגוף לאחז עצמו לבלי לחכך עצמו כלל זהו הסגוף הגדול ביותר. דהינו כשמנשכים לאדם הדברים השכיחים סמוך לבשר ודרך כל אדם לחכך עצמו בכל עת שמרגיש איזה נשיכה. והיה מקבל זאת לסגוף לאנס את עצמו לבלי לעשו"ת שום חכוך לא ביד ולא בגוף ולא בשום איבר. ואמר שזהו סגוף גדול מאד, כי האדם מנח, והנשיכות מתגברים אז ביותר והוא אסור לו לזוז בידיו ולא בשום אבר רק מרגיש כל נשיכה במח. והוא סגוף גדול מאד (וכבר שמעתי זאת גם

משאר אנשים שזהו סגוף גדול מאד). והוא זכרונו לברכה, עשה הכל כל מיני סגופים שבעולם. והכל בתמימות ובאמת עד שזכה למה שזכה אשרי לו.
גם בענין יסורים שיש על רב הצדיקים, ממש לא נשמע ולא נראה בעל יסורין כמותו ואי אפשר לספר ולבאר. והיה מלא יסורים מבית ומחוץ (לא) ובתחלה קדם סוף ימיו היה לו יסורים עצומים ונוראים אשר לא היו יסורים דגמתם בעולם. וספר שהיסורים שלו הם בידו (לב) בכל עת שרוצה הוא מקבלם על עצמו ובאים עליו היסורים הללו, ובעת שרוצה לסלקם נסתלקים מעליו. ועצם קשי וכבד היסורים הללו היה בלי שעור. ואמרו בשמו שאמר שבשעה שבאו עליו היסורים, מעצם הפלגת הצער והכאב המפלג מאד מאד היה כמעט יכול לנשך עץ בשניו מעצם הכאב (כדרך האדם שיש לו יסורים מפלגים שמעצם היסורים הוא חורק בשניו. ועליו זכרונו לברכה, היו יסורים כבדים וקשים כל-כך עד שבשעת היסורים היה אפשר, שיחתך עצים בשניו מעצם הצער). אולם גדל ורבוי היסורים הקשים והעצומים שהיה לו בסוף ימיו שלשה שנים רצופים היו גדולים וקשים עוד יותר ויותר בכפלי כיפלים אשר אין לשער ולהעריך כלל. וקצת מזה יבאר במקום אחר אם ירצה השם אפס קצהו (לג). ויש עוד הרבה בזה לספר אך השמטנו הרב אפלו מהמעט שאנו יודעים כי גם זה המעט הוא רב לספר ולא יספיקו הרבה יריעות. ועוד חזון למועד לבאר יותר בעזרת השם יתברך:

כה

כלל הדברים. שבכל עניני קדשה ופרישו"ת הן בתאוות והן במדות והן בעניני יגיעות ועבודות וטרחות ויסורים וכו' בשבילו יתברך, הכל כאשר לכל, היה חדוש נפלא ונורא מאד. והיה מפשט מכל התאוות ומכל המדות בתכלית, עד שלא נשאר לו משום תאוה ומדה שום שמץ בעלמא. וזכה למעלה נוראה מאד מאד בתכלית המעלה. ואי אפשר לדבר כלל בעצם הפלגת מעלתו כי 'כל המוסיף גורע' (סנהדרין כט.).
וכל מה שספרנו עד הנה, אם אמנם כגנות נחשבו כל הספורים הנ"ל לנגדו לפי עצם מעלתו שזכה אחר-כך, עם כל זה ספרנו כל זה מענין עבודתו ודרכו בימי ילדותו, למען נדע ונשכיל איך הבחירה חפשית וכל אדם יוכל לזכות אם ירצה למעלה מפלגת מאד. אף-על-פי שנדמה לו שקשה וכבד עליו העבודה מאד, ואין מניחין אותו לכנס כלל בעבודתו יתברך כי התאוות והמדות רודפין אחריו מאד, אף-על-פי-כן צריך שיהיה עקשן בעבודתו ולבלי להסתכל על כל זה. כי בספורים הללו יבין החכם מדעתו, איך גם על רבנו הקדוש והנורא, זכר צדיק וקדוש לברכה, עבר גם-כן כל המניעות והכבדות

הנ"ל, ועבר בכל זה, ואף-על-פי-כן זכה לשבר הכל מחמת שרצה באמת בעבודתו יתברך ובחר בחיים באמת עד שזכה למה שזכה.
ואמר: שאפלו לא היה מזרע האלקי הבעל- שם-טוב זכר צדיק וקדוש לברכה, רק אפלו אם היה ממשפחה הירודה שבישראל, היה זוכה גם-כן למה שזכה על-ידי עצם עבודתו ויגיעתו שיגע וטרח מאד מאד בעבודתו יתברך:

כו

והקפיד מאד על אלו האנשים שסוברים שעקר מעלת הצדיק והשגתו שזוכה הוא מצד הנשמה לבד מחמת שיש לו נשמה גבה מאד. ואמר שלא כן הדבר רק העקר תלוי במעשים טובים ויגיעות ועבודות. ואמר בפרוש שכל אדם שבעולם יכול לזכות למדרגה הגבה ביותר. כי אין הדבר תלוי אלא בבחירת האדם לבד, אם ירצה לרחם על עצמו ולישב עצמו היטב היטב מה שטוב לפניו באמת וכו'. 'והכל לפי רב המעשה' (אבות ג-טו):

כז

ועל-כן אפלו המופתים הנוראים שראינו מרבנו, זכרונו לברכה, אין אנו עוסקים בזה לספרם. כי אין זה שבח אצלו כלל לפי עצם הפלגת מעלתו. רק ספרנו מה שנוגע לעבודתו יתברך, למען יתעורר המשכיל החפץ באמת. כי אין שום תרוץ בעולם וכל אדם יכול לזכות למעלות גבהות אם ילך ויתנהג בדרכי רבנו, זכרונו לברכה, שמבארים כאן בספר זה. והעקר להיות רגיל מאד בתפלות ובקשו"ת הרבה מאד ובפרט לדבר בינו לבין קונו בלשון שמדברים בו, להרבות בשיחה לפניו יתברך לרצותו ולפיסו יתברך ולהתחנן לפניו שיקרבו לעבודתו באמת. ודי בהערה זו לכל החפץ באמת:

סדר הנסיעה שלו לארץ ישראל

א

קדם שנסע לארץ-ישראל היה בקאמיניץ (לד). והנסיעה שלו לקאמיניץ היתה פליאה גדולה כי פתאם נסע מביתו ואמר שיש לו דרך לפניו לנסע, ונסע מביתו על הדרך שנוסעין למז'בוז'. ואמר שהוא בעצמו אינו יודע עדין להיכן הוא נוסע (לה) ונסע למז'בוז'. ובמז'בוז' נתודע לו מן השמים שהוא צריך לנסע לקאמיניץ, ונסע לקאמיניץ (לו).

וכל נסיעותיו היו בפשיטות כדרך אנשים פשוטים בלי שום התנשאות ובלי שום פרסום. אף-על-פי שאז כבר היה מפרסם בעולם אף-על-פי-כן הזהיר מאד לאנשיו שנסעו עמו שיזהרו לבלי להודיע בשום מקום שהוא נוסע ולא ידעו בשום מקום שהיה שהוא נמצא שם, כי נסע בהעלם כדרך הסוחרים. והיה בקאמיניץ.

ואז באותו העת לא היה רשאי שום יהודי לדור בקאמיניץ ולא ללון שם בתוך העיר. רק כל היהודים היו דרים חוץ לעיר, וכל מי שהיה לו איזה עסק בתוך העיר היה נכנס לתוך העיר ביום והיה רשאי להיות שם כל היום. ובלילה הכרחו כל היהודים לצאת מן העיר כי לא היה רשאי שום יהודי ללון שם כמפרסם.

ונכנס רבנו זכרונו לברכה, לתוך העיר עם איש אחד (לז) שהיה עמו אז, והיה שם עד הלילה, ובלילה צוה להאיש שהיה עמו שיצא מן העיר והוא זכרונו לברכה, נשאר שם לבדו בתוך העיר. וצוה על האיש הנ"ל שביום המחרת יבוא לתוך העיר וימצאנו שם והוא זכרונו לברכה, לן שם לבדו בתוך העיר ואין שום בריה יודע מה עשה שם.

וביום המחרת נכנס האיש הנ"ל לתוך העיר ומצאו שם. ואחר-כך נכנס הוא זכרונו לברכה, עם האיש הנ"ל לתוך כמה וכמה בתים ועשו להם איזה שיכות לכנס שם, ובקצת בתים צוו לתן להם יין שרף וכיוצא בזה, והיו בתוך הרבה בתים מאד ואין שום אדם בעולם יודע כונתו מה עשה שם. ואחר- כך נסע משם לביתו. (לח) ואחר-כך, אחר שלן שם רבנו זכרונו לברכה, מאותו העת והלאה נתן רשו"ת לאנשי קאמיניץ לדור בתוך העיר:

ב

ואמר רבנו זכרונו לברכה: מי שיודע מפני מה היתה ארץ-ישראל תחלה ביד כנען ואחר-כך באה ליד ישראל הוא יודע מפני מה הוא היה תחלה בקאמיניץ ואחר-כך בארץ-ישראל (לט):

ג

והנסיעה לקאמיניץ היתה פליאה גדולה מאד וכל העולם אמרו פרושים על זה קצת דורשין לשבח וקצת וכו'. אבל כלם טעו, אפלו אותן שאמרו לשבח לא כונו כונתו כלל. ואפלו אותן שידעו קצת מחמת שהוא בעצמו גלה להם איזה רמז, אף-על-פי- כן לא ידעו כונתו בשלמות. וכבר אמר דבר נאה על זה על מה שהעולם טועין עצמן בו תמיד בכל מה שהוא עושה וכו':

ד

קצת אמרו שנסע כדי למצא שם את הכתבים של הבעל-שם-טוב שסגרם באבן מנוקד ואומרים קצת שהם טמונים שם בקאמיניץ ואמרו שנסע לשם בשביל זה. והוא זכרונו לברכה, התלוצץ מזה ואמר שלא נסע כלל בשביל זה כי אינו צריך להם כלל. ואמר, אלו היה רוצה אותן הכתבים היו מביאים אותם לביתו אך הוא אין צריך להם כלל:

ה

בערב חג הפסח (שנת תקנ"ח לפ"ק) יצא אדוננו מורנו ורבנו, זכרונו לברכה, מהמקוה ואמר לזה שהלך עמו, שבזאת השנה יהיה בודאי בארץ הקדושה. ובחג הפסח אמר תורה על פסוק (תהלים ע"ז-כ): "ושבילך במים רבים ועקבותיך לא נודעו" והקשה מרישא לסיפא ואמר תורה על זה בתרוץ קשיא זו. ומתוך דברי תורתו הקדושה נתודע לכל באי אליו שבודאי יסע לארץ ישראל:

ו

וכאשר שמעה אשתו זאת שלחה בתה אליו לשאל אותו איך אפשר לו להניח אותם, מי יפרנסם. והשיב כך: את תסעי למחתנך, אחותך הגדולה יקח אחד אותה להיות בביתו משרתת קטנה שקורין ניאנקע, אחותך הקטנה יקח אחד אותה לביתו מצד רחמנות (מא). ואמך תהיה משרתת קעכין, וכל מה שבביתי אמכר הכל על הוצאת הדרך.
וכאשר שמעו זאת בני ביתו געו כלם בבכיה ובכו כמה ימים. ולא היה לו שום רחמנות עליהם ואמר כי לא סגי בלאו הכי יהיה איך שיהיה הוא יסע בודאי, כי רבו כבר הוא שם ומעוטא בתר רבא אזלא (ואמר בזה הלשון: ווארין די גרעסטי העלפט איז שוין דארט וכו').
ואמר: "אני רוצה לנסע לארץ-ישראל ואני יודע גדל המניעות והעכובים שיהיו לי על זה בלי שעור וערך. אך כל זמן שהנשמה בקרבי, כל זמן שיהיה לי רוח חיים באפי אמסר נפשי ואסע בכל כחי לשם, וכל עוד נפשי בי אסע לשם. (שמואל-א ג-יח): "וה' הטוב בעיניו יעשה":

ז

ואמר: "על כל פסיעה ופסיעה של נסיעת ארץ-ישראל יהיה לי מסירת נפש". ואמר: "אני רוצה לנסע מיד איך שיהיה אפלו בלי מעות אך מי שירצה לרחם עלי יתן לי מעות על

הוצאות". ותכף נסעו אנשי שלומנו בעירות הסמוכים וקבצו מיד איזה סך למען יהיה לו על כל פנים על הוצאות לנסע מביתו, כי הנסיעה היתה בנחיצות גדולה וראו שאי אפשר לעכבו בשום אפן איזה זמן כלל. ונסע מיד בזריזות מביתו בח"י איר (מב) והמתיק סוד יחדו עם איש אחד מאנשיו (מג) שיסע עמו בצותא חדא:

ח

ובח"י איר נסע מביתו מקהלת קדש מדודיוקא לעיר ניקולייב (מד). ושם היה ספינה עבור חטים ונסע עם אותה הספינה דרך אדס (מה). כי מקדם היו המשלחים ושאר אנשים יראים לנסע דרך אדס כי אמרו שהים מסכן דרך שם. והוא בחכמתו הגדולה הבין תכף שטוב יותר מכמה טעמים לנסע על הספינה מאדס כי מקצרים את הדרך הרבה שיש ממדינתנו לגלץ (מו) גם יוצאים מן הסכנה שיש כשנוסעים מגלץ, שיש סכנה גדולה כשיורדים מהנהר טונא (מז) על הים כמפרסם. על-כן לא השגיח כלל על דברי העולם ונסע מניקולייב דרך אדס לסטנבול:

ט

וצוה להאיש שהיה עמו לקנות ניר הרבה ודיו. ומיד בבואם על הספינה התחיל לכתב תורה. והזהיר את האיש הנ"ל לבל יעין כלל במכתבו, והכרח האיש להבטיח לו בהן שלו, ואז האמין לו ונתן לו המפתח מהתבה. וביציאתם מאדס שם לוו אותו הרבה אנשים מאד בכבוד גדול ונסעו אחריו כמה עגלות ולוו אותו בשיר במשתה ושמחה גדולה מאד. ובבואם לספינה והתחילו לילך על הים השחור, תכף במעת לעת הראשון היה פרטינע גדולה דהינו רוח סערה, עד שהגלים קפצו על הספינה והכרחו להיות בחדר סגור ומסגר מחמת המים שלא יבואו עליהם. והיו ברקים ורעמים ורוחות גדולות בלי ערך. והיה פחד גדול מרעש הרעמים והגשמים ושאון הגלים ומחמת פחד לא היה באפשרי לישן בלילה וכו' (מח).

ואחר ארבעה ימים באו לסטנבול. וישבו על הספר כי לא היו יודעים באיזה בית לכנס, כי לא היו יכולים להכיר בין ישמעאל ליהודי ולא יכלו לשאל מחמת שלא היו יודעים לשונם. ובראותם שם שהם יושבים על הספר הלכו ומצאו איש אחד מתרגמן שיודע גם לשוננו והיה מליץ בינותם. ומיד שכרו להם אכסניא טובה בחלק הנקרא גאליטא. וכאשר נכנסו לשם אחר שעה או שתים, אמר שאין רצונו לעמד שם. ושאל אותו המליץ

אפשר טוב לפניכם להיות בעקר סטנבול דהינו בעיר המלוכה ששם דירת התוגר, ושם אין שום זוג רשאי לבוא לשם כי-אם זכרים לבד, והשיב ששם בודאי טוב לפניו.
וגלה לו שיש שם שד"ר מארץ-ישראל ועמם עוד שני אנשים ממדינתנו שהיו בארץ-ישראל ועכשו הם חוזרים לביתם ונוסעים מארץ-ישראל לחוץ-לארץ. וכאשר שמע זאת אמר הוא, זכרונו לברכה, להאיש הנ"ל שהיה עמו: "אני מזהיר אותך לבל תגלה אותי כלל ולא תגיד כלל מי אנכי אם ישאלו עלי". ויצאו לשם לעיר הנ"ל. ובבואם לשם מיד הכיר אחד משני האנשים הנ"ל שנסעו מארץ- ישראל לביתם, את האיש שנסע עם רבנו, זכרונו לברכה, ושאל אותו: "מה אתה עושה כאן?" השיב לו: אני נוסע עם זה הרך בשנים לארץ הקדש". ושאל אותו "מי הוא זה?" והשיב לו שיש לו בילעט מהקרדאן של הקיר"ה מאוסטרייך (רשיון מנציג הקיסר האוסטרי) ולא רצה לגלות לו מי הוא בעצמו כאשר הזהיר אותו רבנו, זכרונו לברכה כנ"ל.
ונכנסו בלבם על רבנו, זכרונו לברכה, שהוא נוסע מהקרדאן לחלק על החסיד המפרסם בוצינא קדישא מורנו הרב אברהם קליסקר, זכרונו לברכה (מט) והנלוים אליו. ונכנסו בטעות זה עד שהיה להם הוכחות גדולות על זה לפי טעותם ונדמה להם כאלו הוא זכרונו לברכה הוא משלח מאנשים רבים בשביל לחלק עליו.
והתחילו לחקר אצל האיש הנ"ל שהיה עם רבנו, זכרונו לברכה, אם יש לו אגרת, והשיב שאין לו. ושאלו אותו מה כונתו בנסיעה זו לארץ-ישראל, והשיב שאינו יודע כונתו. ולא רצו עוד לסמך על האיש הנ"ל ואמרו שגם הוא מרמה אותם. ואמרו: "אף-על-פי שמכבר אנו מכירים אותך לאיש כשר, אבל עכשו שוב אין אנו יודעים אם עודך מחזיק בתמתך". ושאלו אותו: "שאלת את רבך רבי נחמן ממעדובעדבקא אם לנסע עם האיש הזה? אמר להם: "הן". אבל הם לא סמכו עוד על דבריו כנ"ל כי נדמה להם בברור על רבנו, זכרונו לברכה, כאלו הוא איש מרמה, חס ושלום, ונוסע לחלק על אנשי ארץ-ישראל.
והלכו אצלו, זכרונו לברכה בעצמו לחקר אצלו מי הוא ומאיזה מקום הוא ומאיזה משפחה ולא רצה לגלות כלל, ודברו אתו בחכמתם ורצו לחקר בכמה אפנים כדי להוציא ממנו איזה דבור להבין ממנו על-ידי- זה מי הוא, והוא השיב להם על כל שאלותם בחכמתו ולא יכלו להבין כלל, ובלבל דעתם מאד מאד, ורמה אותם, ועקם את מחם, עד שלא יכלו לעמד עליו כלל להבין ממנו לא דבר ולא חצי דבר.
ובכל פעם נדמה להם לאיש אחר. למשל, ששאלו אותו אם הוא כהן השיב: הן. אחר-כך ביום שאחר זה שאלו אותו פתאם אם הוא ישראל השיב: הן. שאלו אותו: "אתמול אמרת שאתה כהן ועכשו אתה אומר שאתה ישראל?" והשיב: "כהן זה מדת חסד (נ) וישראל

מדה אחרת, וברוך השם שיש בי מדה זאת וגם מדה זאת". ואמרו לו: "נכר אתה שאתה מהחולקים בודאי ואינך רוצה לגלות".
והתחילו לשנא אותו בתכלית השנאה, ובזו אותו בכל מיני בזיונות, וקללו אותו בקללות נמרצות בלי שעור וערך כמה ימים. ורב הבזיונות היה מאחד משני האנשים הנ"ל. והוא זכרונו לברכה, התחיל לבקש אותם ואמר להם: "זאת תדעו שבודאי לא אגלה עקר כונת נסיעתי לארץ-ישראל כי מלבי לפומי לא גליתי (נא) ואף על פי כן "מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד" (תהלים קלג- א) אף-על-פי שלא ידע אחד עקר כונת חברו". והשיבו לו: אם אתה תגלה לנו כונתך: בודאי יגיע לך טובה גדולה עד מאד". והשיב להם: "אני איני רוצה לקבל טובה מכם ולא אגלה לכם עקר כונתי בשום אפן. אדרבא אתם תוכלו לקבל טובה מאתי אם תרצו". השיבו לו: "נראה בלשונך שאתה מדבר בלשונות המפרסמים הגדולים כמו ר' ברוך (נב) ורבי שלום (נג) ורבי נחמן וכו' שדרכם לדבר גדולות בלשון נסתר אך בודאי אין אתה אחד מהם כי נראה שאתה בודאי מהחולקים על הצדיק הנ"ל".
ואמרו לו שקדם שיבוא לארץ-ישראל יהיה שם אגרת בארץ-ישראל שהוא מהחולקים והמרגלים לבל יוכל להטעות אותם. גם הלכו להסרסור מהספינות, והוא מאנשי פולין ונשא אשה מהפרענקען וחמותו היא יוצאת ונכנסת בבית התוגר והאיש ההוא הוא איש גדול שם. והלכו אלו האנשים הנ"ל אל זה הסרסור ובקשו אותו ואמרו לו: למען השם לבל תניח את האיש הזה לנסע להתם כי הוא מהחולקים ורוצה לעשו"ת גרוש שם חס ושלום, ואם תוכל לעשו"ת לו איזה רעה שכרך כפול מן השמים. ורבנו, זכרונו לברכה, והאיש שהיה עמו לא ידעו מזה:

ו

כלל הדבר, כי אלו האנשים הנ"ל בזו אותו, זכרונו לברכה, בכל מיני בזיונות וכו', והוא סבל הכל ולא רצה לגלות להם בשום אפן מי הוא, ורמה אותם בכונה ובלבל דעתם מאד מאד, עד שהיו מבזים אותו בכל פעם על שבכל פעם הוא משנה ענייניו פעם אחד דבר עמהם עד שנדמה להם בברור שהוא מלגורנא (עיר באטליא) וכו' ואחר-כך ראו שלא כן הוא ובזו אותו מאד מאד.
ופעם אחד דבר עמהם ונדמה להם שהוא בן הקאמרנער. דהינו בן המגיד מקאמרנא (נד) שהיה אז מחלקת גדול עמו כמפרסם. ואחר-כך בתוך הדברים התחיל הוא זכרונו לברכה, לקלל את הקאמרנער וגערו בו: הלא הוא אביך?! וראו שעדין לא עמדו עליו.

ובכל פעם היה לו שם אחר, ובכל שם שקראו אותו. נענה להם ובא אליהם. פתאם יצא מפיהם וקראו ישעיה כדי לנסותו אם הוא בן הקאמרנער ששמו ישעיה, ובא הוא זכרונו לברכה, תכף ומיד אליהם ונדמה להם בודאי שהוא בן הקאמרנער. ואמרו לו: אתה הוא בודאי בן הנ"ל. והשיב להם, והוכיח להם שאינו בנו, בתוך כך התחילו לדבר מהמתנה ששלח הקאמרנער לבנו, והתחיל הוא זכרונו לברכה, תכף לבקשם ולהפציר אותם שיהיו מראין לו את המתנה שלו וראו שוב שהוא בנו, ואחר-כך דברו עמו עוד וקללו אותו. ונבהלו מאד מאד ובאו בכעס גדול ובזו אותו מאד מאד. וכששאלו אותו: למה אתה אומר עכשו ששמך כך ואחר-כך שם אחר וכן בשם מקומך? השיב להם גם-כן שכל שם ושם הוא כפי המדה והספירה (נה) שנאחז בו וכו' ואני ברוך השם כלול מכלם. וכל מה שעבר בענין זה יקצרו המון יריעות לספר.

והוא זכרונו לברכה, היה מעורר אותם לפעמים מהשנה והתחיל לדבר עמהם עד שבאו בכעס גדול והתחילו עוד לקלל ולבזות אותו מאד. ובערב-שבת-קדש באו הם מבית הטבילה, והוא זכרונו לברכה, היה שוכב על הדרגש יחף בלי חגורה ובלי כובע עליון. ושאל אותם: מפני מה בכל השבוע הגוף שלי קל ואין לי כבדות ועכשו יש לי כבדות גדול מאד, עד שכמעט איני יכול לעמד ממקום זה? והשיבו לו: מחמת שבכל ערב-שבת-קדש הנשמה זו עולה למעלה ונשמה היתרה (נו) באה למטה ואצלך הלכה הנשמה שלך ונשמה יתרה אינך זוכה לקבל על-כן נשאר גופך כאבן. והשיב להם: אוי לכם, ואפלו בדבר קל כזה אינכם יודעים מה להשיב.

ובקש אותם שיקבלו אותו על שבת אצלם ולא רצו. ובשבת קבלו את האיש שהיה עמו אצלם על שבת, ואותו לא רצו לקבל והכרח לאכל מאכלי חלב כי לא רצו לאכל שם בשר. רק הם, היה להם איזה שוחט. וגם בשבת היה להם מחלקת גדול מאד עמו, ורצו לדחפו לחוץ כי הוא נכנס אצלם אף על פי שלא אכל עמהם, והם התחילו לריב עמו עד שרצו לדחפו לחוץ והיה רעש גדול שם. וכן בבקר היה גם-כן כך.

כלל הדבר, כי הוא זכרונו לברכה, עשה בכונה, והניח עצמו לבזות בכל מיני בזיונות. ואמר להאיש שהיה עמו שאלו הבזיונות יהיו לו לו טובה גדולה בהליכה ובחזרה. כי גדל עצם המניעות הגדולות שהיה לו לבוא לארץ-ישראל אי אפשר לשער ולהעריך ולספר. ולא היה לו באפשרי לבוא לארץ-ישראל כי אם על-ידי קטנות זאת כאשר נשמע אחר-כך מפיו בפרוש. ואמר, שאם לא היו לו אלו הבזיונות והקטנות לא היה לו באפשרי לבוא לשם בשום אפן. ואמר שראה שהוא מכרח לשאר שם בסטנבול דהינו למות שם, אך זאת הקטנות והבזיונות הצילו אותו, כי קדם שבאין לארץ ישראל וכו' כנ"ל (נז).

אחר-כך צוה רבנו, זכרונו לברכה, להאיש שהיה עמו שיתן להאנשים הנ"ל שבזו אותו כנ"ל, מהמאכלים ומשקאות ומיני מרקחת שלהם שהיה עמהם, לתן להם מהכל. ונסעו אלו האנשים לביתם, ולא רצו לקבל אגרת מרבנו לביתו, רק מהאיש שהיה עמו קבלו אגרת. ורבנו זכרונו לברכה, הניח אגרת שלו בתוך אגרת של האיש הנ"ל. ואלו האנשים היו רוצים לפתח את האגרת של האיש הנ"ל אולי יוכלו להבין ממנו איזה דבר מרבנו זכרונו לברכה, מי הוא ומאין הוא, אבל לא היו יכולים למצא האגרת אצלם, כי נעלם מהם היכן שהניחו את האגרת. ולא בא לידם האגרת עד שבאו אל הקאמער (תחנת מעבר גבול) בוליחאי (נח) אז מצאו האגרת אצלם, וראו מן האגרת שזה היה רבנו זכרונו לברכה. המה ראו כן תמהו, ונבהלו מאד. והאיש ההוא שבזה אותו הרבה כנ"ל בא לביתו ונפטר בסמוך לביאתו ממש (נט):

יא

ומיד אחר נסיעתם מסטנבול, בא אליו הסרסור הנ"ל והראה לו אגרות הרבה מצדיקי דורנו ששלחו אליו בקשתם להיות לעזר לאנשים הנוסעים מהכא להתם, כי הוא חשוב בעיני השרי מלוכה. בכן תדעו, אם תגלו לי מי אתם ומאיזה משפחה אתם הרי טוב. ואם לאו יש לאל ידי לעשו"ת עמכם רעה אשר לא תוכלו כפרה, ולא יועיל הון לשחד בממון. ולא די שלא תסעו לארץ הקדש גם תהיו בבית האסורים. וכיוצא בדברים אלה. וכאשר שמע זאת רבנו זכרונו לברכה, מיד אמר לו האמת. ששמו רבי נחמן, והוא נכד להבעל-שם-טוב זכרונו לברכה, ולרבי נחמן מהרידענקא, זכרונו לברכה, מיד נסוג אחור הסרסור הנ"ל והלך מאתו.

וליום המחרת בא הסרסור בהכנעה אליו ואמר לרבנו זכרונו לברכה, בלשון אהבה וחבה: רבי ה' עמכם. תדעו שכל הטובות תקבלו מאתי, ושכרכם יהיה כפול על זה שגליתם לי האמת. כי אם לא הייתם מודים לי, הייתי מוסר אתכם לבית הסהר, והייתי נענש בעלמא דין ובעלמא דאתי. ובקשתי אתכם לקבל טוב מאתי, הן בשכירות הספינה, הן בשאר דברים כי אני מוכן ומזמן לשרת אתכם:

יב

וביום מחר בא ואמר שבא ספינה מחוץ-לארץ עם יהודים ויש להם גם-כן שוחט מבהק. ושם באותה ספינה היה הרב החסיד המפרסם מורנו הרב זאב ולף נרו יאיר מטשרני

אוסטרהא (ס) ושאר אנשים חשובים. ושאלו על רבנו זכרונו לברכה, וגלה להם האיש שהיה עם רבנו, זכרונו לברכה, האמת.

ותכף שלח ר' זאב הנ"ל אחרי רבנו, זכרונו לברכה, שיבוא אליו לאכסניא שלו ויקבלו באהבה להתארח עמו יחד, ולא רצה רבנו, זכרונו לברכה, ללכת אצלו, כי אמר: כאן טוב לפני, כי היה עושה בסטנבול כל מיני קטנות, והיה הולך יחף ובלי חגורה ובלי כובע עליון, והיה מלבש רק בה"אנטער- שלאק" שהיה לו מאיזה מלבוש, והיה הולך בשוק כדרך בני הנעורים הרצים בשוק ומצחקים, והיה עושה מלחמות בדרך צחוק כדרך בני הנעורים. והיו מכנים אחד בשם הצרפת, ואחד בשם אחר, ועשו מלחמה והיה כעין תכסיסי מלחמה ממש. והיה עושה עניני קטנות הרבה מאד שם בסטאנבול.

אחר-כך נפל הדבר רחמנא לצלן בחאן זה, הינו חצר. והיה מכרח לברח משם. והכרח לכנס באכסניא של רבי זאב הנ"ל, ועשה עבורו סעדה גדולה. והיה הרב ר' זאב הנ"ל נוהג בו כבוד גדול מאד מאד בלי ערך. ורבנו זכרונו לברכה, עשה כמה דברים אז שהיה כנגד רצון ר' זאב הנ"ל, אך אף-על- פי-כן אהבה מקלקלת השורה (סא). ומעצם האהבה לא הסתכל על זה כלל, אף-על-פי שהיה בעיניו פליאות גדולות.

כי בכל עת שהיה ר' זאב מתפלל לפני העמוד בשבת כדרך המפרסמים ורבנו זכרונו לברכה, היה אוכל באותו העת. כי היה מתפלל מקדם עד שבעת תפלתו של ר' זאב היה הוא זכרונו לברכה, אוכל סעדתו. וכן היה בליל שבת, ובשבת בשחרית, ובסעדה שלישית. ובעת שישב ר' זאב לסעדה השלישית, כבר ברך רבנו ברכת- המזון. וצוה להאיש שהיה עמו שיסתכל אם יש כוכבים, והתפלל תכף ערבית, והבדיל, ולקח הלולקע ונכנס לבית ר' זאב והוא התחיל בסמוך הסעדה השלישית כדרך המפרסמים. ותכף כשנכנס רבנו לשם בלי כובע עליון ובלי חגורה והלולקע בידו, תכף קבלו בכבוד גדול ר' זאב הנ"ל, וברך ברכת- המזון מיד, והתפלל ערבית, והבדיל, ודבר עם רבנו זכרונו לברכה, כמעט כל הלילה. והיה אהבה גדולה ביניהם.

ורבנו, זכרונו לברכה, עשה שם כל מיני קטנות כנ"ל. והיה שם על קבר של ר' נפתלי זכרונו לברכה (סב). וכל מה שעבר עליו בסטנבול בגשמיות וברוחניות תקצר המון יריעות לספר. וכפי המובן מדבריו, שהיה שם, בסכנה גדולה ועצומה והיה סבור שבודאי יהיה נשאר שם דהינו שיסתלק שם אך השם יתברך עשה עמו נסים הרבה ועבר על הכל. והקטנות הנ"ל הועיל לו מאד.

גם כשבא מהקבר של ר' נפתלי, נפל פתאם על הארץ ושכב כך כמה שעות. ואחר- כך הניחו אותו על המטה ושכב שם כל הלילה עד למחרת חצי היום. והיה שוכב כמו

שנגוע עד שעזרו השם יתברך שקם ממטתו וחזר לאיתנו. והיה לו סכנות גדולות רבות ועצומות, ומניעות אין מספר בכל עת ובכל רגע שם. ואמר שהבזיונות והקטנות הנ"ל הועיל לו מאד כנזכר לעיל:

יג

ואמר רבנו זכרונו לברכה, שכל כך נכנס בהקטנות, ונעשה רגיל בעניני הקטנות כל-כך, עד שאחר-כך כשבא לארץ-ישראל ורצה להשליך זאת היה מכרח להכריח עצמו בכחות לשבר ולהשליך את עניני קטנות הנ"ל, כי כבר היה קשה עליו להשליך זאת מחמת גדל הרגילות. כל כך היה נכנס בהקטנות בתחלה. גם אחר-כך כשבא מארץ- ישראל היה חדוש נפלא בענין זה.

ועצם הפלגת גדלת חכמתו בענין זה עמק עמק לא נשמע ולא נראה כזאת. כי זה ידוע שקדם שיוצאין מדרגא לדרגה צריך שיהיה ירידה קדם העליה וכו', ואז צריכין לעניני קטנות להיות איש פשוט לגמרי וכו' (סג), והוא זכרונו לברכה, מחמת שכל ימיו לא היה עומד בשום פעם על מדרגה אחת, רק בכל פעם בכל יום ובכל שעה היה עולה תמיד מדרגה לדרגה, על-כן היתה חכמתו בענינים אלו גבוה ועמק מאד "עמק עמק מי ימצאנו" (סד):

יד

ואז באותו העת היתה המלחמה של הצרפת, שהלך הצרפת לארץ התוגר למצרים ולארץ-ישראל וכיוצא כמפרסם (סה). וכאשר נשמע לאנשי סטנבול שהמלחמה הנ"ל מתעוררת, והצרפת הולך ובא על הים, אזי לא רצו קהלה קדישא של סטנבול להניח שום יהודי לצאת מקיר העיר וחוצה, לפרש על הים.

ורבנו זכרונו לברכה, לא השגיח על זה ורצה להפקיר את עצמו. ואמר להאיש שהיה עמו: תדע שאני רוצה לסכן את עצמי אפלו בסכנות גדולות ועצומות, אך את נפשך איני רוצה להפקיר. בכן אם תרצה קח לך מעות על הוצאות ושו בשלום לביתך ואני אסע לבדי בהעלם ובהסתר מאנשי סטנבול. כי את עצמי אני מפקיר יהיה איך שיהיה וכו'.

והאיש הנ"ל מאן בזה ואמר: במקום אשר יהיה שם אדוני אם למות אם לחיים שם יהיה עבדך ובאשר תלך אלך גם-כן.

והשם יתברך ברחמיו הוא מסבות מתהפך, וסבב ברחמיו, שאחר יום או יומים נשמע, היות שיושב שם בסטנבול חכם הגדול מירושלים אשר קבץ על יד נדבות עבור עניי

ירושלים עיר הקדש, והיה בדעתו להתעכב שם עוד שנה אחת. ופתאם נתעורר ואמר לאנשי סטנבול: תדעו שנתגלה לי שאני מכרח מיד לנסע לירושלים, כי אני רואה שהימים ממשמשין ובאין להסתלק מן העולם, ואתם אל תיראו את עם הפרנצויז, ואין לכם לדאג עבור ישראל שילכו להתם, כי בודאי לא יאנה להם שום הזק בעזרת השם, וה' ישמרם ברחמיו עד בואם לשם. כי כבר נרשם מקום קבורתי בירושלים.

ומיד שמעו לדבריו, והלכו ושכרו מיד ספינה גדולה, והכריזו: מי שרוצה לילך על הספינה ילך. והלכו הרבה אנשים ונשים וטף הן מאנשי ספרד והן מאנשי אשכנז, ונסע רבנו זכרונו לברכה, גם-כן על ספינה זו לארץ הקדש. ודבר רבנו זכרונו לברכה עם החכם מירושלים הנ"ל שיקח אותו לירושלים, כי אמר שאינו רוצה להיות לא בצפת ולא בטבריה. וכן המתיקו סוד ביניהם.

ובלכתם על הים היה רוח סערה גדולה מאד מאד (שקורין אפירטינע גדולה מאד), והיתה הספינה בסכנה גדולה. "יעלו שמים ירדו תהומות" וכו' (תהלים ק"ז) ולא היה עוד בלב איש מהם להנצל מן המיתה. והיו צועקים כלם אל ה'. והיתה לילה אחת כמו יום-הכפורים ממש, שהכל בוכים ומתודים ומבקשים כפרה על נפשם. ואמרו סליחות ושאר דברי תפלות ותחנונים.

ורבנו זכרונו לברכה, היה יושב דומם. והתחילו כמה אנשים לומר לו מפני מה הוא שותק בעת צרה כזאת? ולא השיב. אך אשת הרב דקהלת קדש חאטין. שהיתה מלמדת ובכתה וצעקה כל הלילה, והתחילה היא גם-כן לומר לו כאלה. מפני מה הוא דומם. וכמדמה שקלל אותה. ואמר לה: הלואי הייתם שותקים גם אתם. היה טוב לפניכם ובזאת תבחנו. אם אתם תשתקו ישתק הים מעליכם גם-כן. וכן היה ופסקו מלצעק ושתקו. ואזי מיד כשהאיר היום "יקם סערה לדממה ויחשו גליהם וישמחו" וכו' (תהלים ק"ז):

טו

ואחר יום או יומים נשארה הספינה, בלי מים שראויין לשתיה. כי פסקו אצלם המים של שתיה שהיה על הספינה. ולא נשאר להם, כי-אם כלי אחת של מים סרוחים ועכורים ותולעים היו מרחשין בהם. ואלו המים חלקו לאנשי הספינה במדה, לאיש אקי (מדה קטנה) אחת. והיה להם סכנה גדולה מהצמאון יותר מכל הסכנות, ואזי התפללו אנשים ונשים וטף מקירות לבם. ונתעורר עוד הפעם רוחסערה גדולה, והביא הספינה אחר שני מעת-לעת לארץ הקדושה לספר ירושלים, לעיר הקדש יפו. ורצה רבנו זכרונו לברכה, לירד שם מהספינה ללכת אל ירושלים עם החכם הנ"ל. בצותא חדא כנ"ל. ומאת ה'

היתה סבה, ולא הניחוהו הישמעאלים שיכנס אליהם, כי הסתכלו על מלבושיו ועל תאר פניו שיש לו פאות ארכים כנהוג במדינתנו, ושאינו יודע לשונם וכיוצא בזה, ואמרו שהוא בודאי אחד מהמרגלים של הצרפת. ולא הועילו שום פיוס ובקשות. ונשאר רבנו, זכרונו לברכה, על הספינה.

והיה בדעת הקפיטן להתעכב שם עם הספינה להיות עומד לפוש איזה ימים. ואז היה שני ימים קדם ראשהשנה. אך הספינה לא יכלה לעמד שם מחמת גלי הים שרצו להפכה, ולא הועיל שום עצה ותחבולה לזה. והיה הדבר לפלא גדול בעיני הקפיטן. ושאל: מה זה, ועל מה זה? והשיבו החכמים של הספרדים, שקבלה בידם איש מפי איש שבזה המקום נשלך יונה בן אמתי הנביא. ולא יכלה הספינה לעמד שם אותה הלילה והכרחו לזוז עם הספינה משם.

והלכו משם ובאו בערב ליל זכור ברית (סו) לעיר הקדש חיפה. ועמדו אצל הר הכרמל נגד מערת אליהו. ובאשמרת הבקר אמרו כל העם סליחות בשמחה גדולה. ואחר- כך התפללו תפלת שחרית, ואחר-כך הלכו כלם לעיר הקדש חיפה אנשים ונשים וטף.

ואז נכנס רבנו הקדוש, זכרונו לברכה, לארץ הקדושה (סז), ובא אל המקום אשר נכסף אליו, והשתוקק אליו בהשתוקקות וכסופין וגעגועים גדולים מאד מאד, ומסר נפשו אלפים ורבבות פעמים בשביל זה, והשליך נפשו מנגד עבור זה. וגדל עצם השמחה שהיה לו באותו הרגע שנכנס ועמד על אדמת הקדש, אי אפשר לשער במח. אלו כל הימים דיו וכו' לא יספיקו לבאר אפס קצה מזה. כי תכף ומיד השיג מה שהשיג. כי אמר שתכף כשהלך ארבע אמות בארץ- ישראל (סח) פעל מיד מה שרצה להשיג.

ואחר חצות היום הלכו למקוה, ואחר-כך לבית-הכנסת, ונתמהמהו עד הלילה. וכשבא רבנו, זכרונו לברכה, לביתו אל האכסניא שלו, היה לו שמחה גדולה ועצומה עד מאד. ובכל רגע ורגע אמר להאיש שהיה עמו: אשריך שזכית לכך, להיות עמי כאן. וצוה לו לקרות ולהזכיר לפניו מהצעטיל כל הנרשמים שם, דהינו כל הנלוים אליו שנתנו לו צעטליך משמותיהם. ואכלו שם סעדת הלילה של ראשהשנה, והכל בשמחה גדולה עד אחר הסעדה עד ששכבו שם לישן.

ובבקר הלכו לבית-הכנסת, ואחר שבאו מבית- הכנסת נתעורר בו דאגה ולב נשבר (סט) מאד בלי ערך, ולא דבר מאומה עם שום בן אדם (ע):

טז

ותכף אחר ראשהשנה היה רצון רבנו זכרונו לברכה, לחזר תכף לביתו. ולא היה רוצה לנסע כלל לשום מקום, לא לצפת ולא לטבריה, אך האיש שהיה עמו היה כספו חזק מאד לזון עיניו במקומות ארץ-ישראל. ובא אל רבנו זכרונו לברכה, ואמר לו שיש שירה לילך עמם לטבריה. והשיב לו יש לך כסופים לטבריה. לך שכר חמורים ועשה כן. ונתן להם אדרוף (דמי קדימה).

ובחזירתו מהבעל חמורים אמר לו תכף: שכרת חמורים? השיב לו: הן. אמר לו רבנו זכרונו לברכה: תכף ומיד תלך ותקח מהם האדרוף, ואם לא ירצו להחזיר לך, אזי תניח לאבוד האדרוף כי איני רוצה לילך לשם. ואחר שתי שעות או שלש נפל האיש הנ"ל שהיה עמו בחלשה גדולה רחמנא לצלן. ואז נתן שבח והודאה להשם יתברך. אשר מנעו ללכת עם השירה הנ"ל:

יז

אך תכף כאשר נשמע לאנשי ארץ-ישראל היושבים בצפת ובטבריה שרבנו, זכרונו לברכה, הוא בחיפה, שלחו הגדולים והצדיקים אשר שם, לבקש את רבנו, זכרונו לברכה, שיסע אליהם. ובאו אנשי טבריה על יום כפור אליו, והביאו לו אגרות מגדולי הצדיקים, שכלם מבקשים אותו לבוא לטבריה על חג הסכות. והוא לא השגיח על כל זה.

ואמר להאיש שהיה עמו לקנות לו אתרוגים. והלך אל החכם החונה שם, ונתן לו עשרים פארעס (שם מטבע) והלך אל שדה ישמעאל, והביא לו שלשה אתרוגים מבחרים ויפים מאד.

בתוך כך שהיה יושב שם בחיפה בא ישמעאל אחד רך בשנים וישב אצלו ודבר אליו דבורים הרבה ולא ידע מה הוא אומר. וכן היה אצל כל סעדה וסעדה ביום ובלילה והיה מחבב אותו מאד. ופעם אחת בא אליו בכלי זין בכעס גדול והתחיל לזעק ולצעק עליו. והוא לא ידע מה הוא מדבר, אך אשה אחת ממדינת ואליחאי היתה שם, ותכף כשהלך הישמעאל אמרה אל רבנו זכרונו לברכה, למען השם, שיברח מבית זה כי זה הישמעאל אומר שהוא זכרונו לברכה, ילך עמו ללחם שקורין (פעכטין). ותכף ברח הוא זכרונו לברכה, לבית החסיד המפרסם מורנו הרב זאב מטשארני אוסטרהא הנ"ל והצניעו אותו בחדרי חדרים. ואחר-כך בא הישמעאל הנ"ל עוד הפעם לבית אכסניא של רבנו זכרונו לברכה, ואמר: היכן האיש הלז? ידיע להוי לה שאני אוהב אותו מאד, אני אתן לו החמורים וגם הסוס שלי שילך עם השירה לטבריה ושו אין לו להתפחד ממני

כלל מעתה. וכן היה, שבא רבנו זכרונו לברכה, אל אכסניא שלו, ובא הישמעאל ולא דבר לו כלום רק שתק ושחק. ואחר-כך חבב אותו זה הישמעאל מאד באהבה יתרה. וענין זה של הישמעאל, היה פליאה גדולה. ואמר רבנו זכרונו לברכה, שהיה לו יסורים מהאהבה של הישמעאל יותר מן השנאה והכעס שלו. וכפי הנשמע מפיו הקדוש, שהיה בענין מעשה זו שהיה לו עם הישמעאל סכנה גדולה, וכמדמה שנשמע מפיו הקדוש שאמר שזה הישמעאל היה הס"מ בעצמו וברוך השם שנצל ממנו בשלום בחסדי ה':

יח

ובחל המועד סכות הלכו כל העולם, וגם רבנו הלך עמהם, למערה של אליהו הנביא. ושם עשו כל העולם שמחה גדולה ורקודין ומחולות. והוא לא היה שמח כלל. רק ישב שם בהכנעה גדולה ובלב נשבר. ושאל הרב רבי זאב הנ"ל את האיש שהיה עמו: מה זה ועל מה זה, שהוא בעצבות מן ראשהשנה עד עתה? ה' יודע אם טוב הדבר. וגם בשמחת תורה עשו הקפות ברקודין ושמחה כנהוג, בפרט שהיו שם אנשים חסידים, והוא זכרונו לברכה, היה גם- כן בבית-הכנסת, ולא רצה לעשו"ת שום הקפה, רק ישב שם בהכנעה ובכפיפת ראש (כאשר דרכו היה כן על-פי הרב קדם שזכה לפעל מה שהיה רוצה בכל עת ובכל שעה, שהיה לו לב נשבר מאד, בכל פעם וכו' כאשר יבאר לקמן) (עא). ואחר שמחת תורה אמר להאיש שהיה עמו: ברוך השם פעלתי מה שרציתי על צד היותר טוב ונכון, ואף-על- פי-כן היה בדעתי להתמהמה כאן מחמת חבוב ארץ-ישראל, ועכשו ברצוני לנהג נסיעות לבתינו לחוץ לארץ. על-כן לך ושכר הספינה לסטנבול.

ולא אבה האיש שהיה עמו לשמע אליו, ומאן לנסע לביתו, כי אמר שרצונו להיות בטבריה וכו'. והשיב לו רבנו, זכרונו לברכה: מאחר שאתה מתאוה להיות בטבריה, לך ושכר חמורים לשם. כי דרכו היה לבלי להתעקש הרבה על שום דבר וכו' (עב). ושכר חמורים לעיר הקדש טבריה, ובאו לשם לעת ערב. וכל הלילה הלכו אנשי טבריה לקבל פניו, זה נכנס וזה יוצא. והרבה הלבישו עצמם בבגדי שבת לכבודו ולא היה ישן כל הלילה מחמת זה.

ובתחלה נתאכסן בבית שאר בשרו נין ונכד של הרב הקדוש מורנו הרב נחמן מהרידענקא זכרונו לברכה. אך רבים אמרו שצריכין לראות בשבילו בית גדול שיהיה לו הרחבת הדעת. ומיד הסכימו שיתאכסן בבית הרבני המפרסם הותיק והחסיד מורנו הרב צבי הרקער (עג), ונכנס לשם.

ושלח אליו הרב הקדוש המפרסם מורנו הרב אברהם קליסקר זכרונו לברכה, באשר שיום הקזה הוא אצלו. על-כן הוא מן הנמנע שילך אצלו לתן לו שלום. והשיב רבנו זכרונו לברכה, שבלא זה היה בדעתו לילך אליו. ומיד הלך להצדיק הנ"ל, וקבלו בכבוד גדול מאד מאד ובאהבה יתרה ובחבה גדולה מאד מאד. וגדל האהבה והחבוב שהיה להרב הקדוש מורנו הרב אברהם הנ"ל עם כבוד רבנו הקדוש, זכרונו לברכה, אי אפשר לבאר ולספר.

ושחר פניו שיתאכסן אצלו, והשיב רבנו זכרונו לברכה, שזה אי אפשר שיעמד בקביעות אצלו. אך על שבת אחת יהיה אצלו. וביום מחר שח בשבילו, וקבלו על שבת הראשון פרשת נח (עד) ובליל שבת כפף רבנו זכרונו לברכה, את ראשו שיברך אותו, וקפץ ארבע אמות ממנו לאחוריו ברעדה גדולה. ודבר בהתלהבות גדול ולא היה אפשר להבין מה שאמר. אך בסוף דבריו שמעו שאמר: איך אנו מתבישים בפני זרע הבעל-שם-טוב זכרונו לברכה, ולא רצה לברך אותו. אך את האיש שהיה עם רבנו זכרונו לברכה, ברך מיד כשכפף ראשו. והיה שם בשעת הסעדה שמחה גדולה ובקש הצדיק הנ"ל את רבנו, זכרונו לברכה, שיאמר תורה. ולא רצה בשום אפן, ואמר הצדיק הנ"ל בעצמו תורה. וכן היה בסעדה שניה ושלישית. ואמירת התורה של הצדיק מורנו הרב אברהם הנ"ל היה בהתלהבות גדול ובצעקה גדולה ולא נשמע שום דבור. רק לבסוף סים כך הוא עקר עבודת הבורא יתברך. ורבנו זכרונו לברכה, היה משבח ומפאר התורה שלו בלי ערך, כמעט שאין דגמתו.

גם אנכי שמעתי מפיו הקדוש שאמר ששלמות היה רק להצדיק מורנו הרב אברהם הנ"ל. ואמר לי: הלא ראיתי כמה צדיקים, אבל שלמות הוא רק אצל הצדיק הקדוש הנ"ל (עה):

יט

ואחר שבת ביום ראשון בא הצדיק מורנו הרב אברהם הנ"ל אל רבנו, זכרונו לברכה, לאכסניא שלו, ודברו ביחוד שניהם. ואחר יום או יומים נפל רבנו, זכרונו לברכה, על ערש דוי רחמנא לצלן, ושלח על פדיון להצדיק הנ"ל. ובכל יום ויום היה הולך הרב מורנו הרב אברהם הנ"ל לבקרו.

אחר-כך היה שם המעשה המפרסם של המסור שהיה שם. והמסור היה אחד מאנשי חוץ-לארץ שבאו לשם ונעשה מסור אצל הפעשא (ועשה רעות גדולות לאנשי טבריה. ותפס את גדולי העיר בשביה, ותפס אותם בבור תשעה שבועות. ואחר-כך נסעו אנשי

פרענקען (הספרדים) אל הפעשא ונתנו לו הון רב ופטר אותם, והלכו, ותפסו את המסור, ורצו לחנק אותו, ועשה עצמו כאלו כבר נגוע ומת.
ואחר-כך נתעורר והלך ומסר אותם, עד שנתן לו הפעשא רשו"ת שיעשה עם כל העיר כרצונו. ועשה אותו לפקיד, ובא אל העיר בכבוד גדול עם אנשי חיל ישמעאלים בגדלה ובכבוד. ואזי תכף ומיד ברחו כל העיר ולא נשאר כי-אם נשים וטף והיה בכיות גדולות בכל העיר, והיתה צעקה גדולה ובכיות רבות בכל בית ובית.
וגם רבנו זכרונו לברכה, רצה לברח אך לא היה יכל מחמת חלשתו. וכבר התחיל לצאת מן העיר, אך חזר אחר-כך. ומאת ה' היתה זאת, כי על-ידי רבנו, זכרונו לברכה, חזרו כלם לתוך העיר, כי המסור הכניע עצמו מאד תחת רגלי רבנו, זכרונו לברכה, והלך לרבנו, זכרונו לברכה, והכניע עצמו מאד תחתיו. וענין ההנהגה, שנהג עם המסור הנ"ל, תקצר היריעה לספר. כי נהג עמו בחכמה נפלאה עד שהמסור נתבטל נגדו.
וצוה להאיש שהיה עם רבנו, זכרונו לברכה, שיעשה כרוז שיחזרו כל הבורחים, וחזרו כלם על-ידי-זה לתוך העיר. ורבנו דבר עמו בחכמה, ואמר לו שנאה ויפה לפקיד שיתפלל על צרת ישראל, ושיהיה חסיד וענו. כי המסור הנ"ל היה צבוע, ודמה עצמו כאלו הוא חסיד והתחיל לדבר עם רבנו, זכרונו לברכה, ענייני חסידות. והוא זכרונו לברכה, עשה עצמו כלא ידע עד שנדמה להמסור כאלו הוא זכרונו לברכה, מחזיק אותו גם-כן לחסיד. ודבר עמו בחכמה וערמה, ודבר על לבו שירגיל את עצמו לומר תהלים. עד שאמר לו רבנו זכרונו לברכה: בזאת אדע שאין בך גאות, אם תוכל לומר תהלים בביתי לפני בני הנעורים בבכיה גדולה. וכן היה. והתחיל מיד לומר תהלים בבכיה גדולה ודמעתו על לחיו. ואחר-כך נפל המסור לחלשה. ואף-על-פי-כן היו שומרים על כל השערים לשמר אם יבואו משלחים כי זה היה מסירתו שאמר שבא הון רב מכאן להתם. אך ה' היה בעזרם והעלימו הדבר מהמסור הנ"ל. ושלחו את האיש שהיה עם רבנו זכרונו לברכה לחיפה, וקבל הוא את המעות מהמשלחים והוליכם לטבריה ונתנם לרבנו זכרונו לברכה, והוא נתן להם, וחלקו. וכאשר עמד המסור מחלשתו התפאר את עצמו שיעשה להם עוד רעות. והיה סופו שנפל עוד הפעם לחלשה, ומת. והיה לרבנו זכרונו לברכה, שמחה גדולה על שנתגלגל על ידו זכות כזה כי על ידו חזרו כלם לתוך העיר ובחזירתם לשם שמחו עמו כלם ביחד.
והלך רבנו זכרונו לברכה, שם על קבר זקנו רבי נחמן זכרונו לברכה (עו). וגם שכרו חמורים ונסעו על כל המערות. ובבואם למערת רבי שמעון בן יוחאי אזי בני הנעורים עסקו בתפלה ובלמוד זהר כאשר פקד עליהם הוא זכרונו לברכה. וממנו לא ראו שום

דבר, רק היה שמח עד מאד. ובכל עת בא אצל האיש שהיה עמו ואמר לו: אשריך וכו'. ובלילה הלך מחדר לחדר, והזהיר אותם לומר זהר וכו' וכיוצא. והוא בעצמו לא אמר כלום, רק היה הולך ומנגן בעצמו והיה בשמחה גדולה עד אור היום. וכשהאיר היום עמד בטלית ותפלין והתפלל כמה שעות.

ומשם נסע עמהם למערת הלל ושם אמר גם הוא קפיטל ל"ג ול"ד (עז) ושם גם כן היה בשמחה גדולה. ומשם הלכו לקבר שמאי (עח), שם נפל עליו עצבות. ואמר שתמיהה גדולה אצלו זאת. ואחר-כך אמר שיש תרוץ על זה, ולא גלה התרוץ.

ומשם נסעו לשאר מערות. ובבואם להר הגדול, שיש שם על ראש ההר מערת התנא רבי כרוספדאי (עט), ולא היה באפשרי לילך עם החמור לשם, וקפץ מעל החמור והלך הוא בעצמו עם האיש שהיה עמו. והלך כמעט על ידיו ועל רגליו עד בואו למערה זו. ושם נשתהה קצת וחזרו משם למערה אחרת.

והיו על מערה של ינוקא (פ) אחד. ובאותה המערה היו הכל יראים לכנס כי אמרו שנחש כרוך שם באותה המערה. גם אילן גדול היה על המערה זו. ורבנו זכרונו לברכה, היה הראשון שנכנס לשם (פא). ולא היה שם נחש כלל. ומאז והלאה התחילו כלם לילך באותה המערה. ואחר-כך הלכו על שאר מערות עד שחזרו לטבריה.

ואז צוה רבנו להאיש שהיה עמו שיסע לחיפה לשכר ספינה לחוץ לארץ. ובבואו לשם לשכר, בתוך כך בא ספינה עם הרב הגאון החסיד המפרסם דקהלת שפיטובקע (פב) וגם שלוחי דרבנן. ואז היתה המעשה שהיו יראים לקבל בעצמם המעות מחמת המסור הנזכר לעיל, והכרחו למסר המעות הכל ליד האיש שהיה עם רבנו וכו' כנזכר לעיל. אזי הכרח האיש הנ"ל לחזר לטבריה עם המעות. ובבואו לטבריה אמר רבנו זכרונו לברכה: מן הסתם רצון השם שנהיה בארץ ישראל עוד איזה זמן.

ואמר רבנו, זכרונו לברכה: שישכרו לו חמורים לילך לירושלים עיר הקדש. וכששמע זאת הצדיק הקליסקר בקש מאתו שלא ילך. וכאשר בא הצדיק השפיטובקער לטבריה עשה סעדה גדולה בלילה עבור רבנו זכרונו לברכה, וחבב אותו מאד. ודברו ביחוד, ולא שמע שום אדם מה שדברו יחד. ועשה רבנו זכרונו לברכה, שלום בין הרב הקדוש דשפיטובקע ובין הרב הקדוש הקליסקר (פג).

ואחר זמן קצר נפל שם דבר בעיר, והכרח לברח מאכסניא שלו לאכסניא אחרת. ואחר-כך נפל שם הדבר גם-כן, והכרח לברח מטבריה. ובריחתו מטבריה בעת הדבר רחמנא לצלן היה בסכנה גדולה מאד, כי השער של החומה היה סגור, והיה מכרח לברח דרך המערה עד שבא אל החומה אצל שפת כנרת. ורצה לעלות על החומה ולירד משם כדי לצאת

על-ידי-זה מן העיר. ויהי כאשר עלה על החומה ועבר ובא על צד השני כלפי חוץ, הסתכל והנה הים תחתיו והוא היה תלוי ועומד על ידיו ועל רגליו על החומה למעלה ותחתיו היה הים, ונשא לבו להשם יתברך, והצילו ברחמיו (פד). ויצא משם בשלום עד שבא לעיר הקדושה צפת, וישבו שם ימים אחדים עד שנשמע שהצרפת יבוא בקרוב לעכו:

כ

וכששמע זאת, שלח שליח מיחד לעכו לשכר הספינה מרגאז (פה) שהיא בשלום עם כל האמות. הינו כי יש מדינת רגאז ויש להם שלום עם כל המלכים. וכשאותה הספינה מוציאה דגל שלה אזי אין לוקחין לתוך הפלען. כי דרך הספינות של מלחמה שחוטפין על הים ספינה עם האנשים שבה לתוך הפלען דהינו בשביה, אבל כשהספינה הנ"ל ממדינת רגאז מוציאה דגל שלה, אזי אין לוקחין מהם לתוך הפלען. וכן היה ששכרו לו ספינה כזו.

וכששמע הרב הצדיק מורנו הרב אברהם הנ"ל שרבנו זכרונו לברכה, רוצה לנהג נסיעות לביתו, שלח שליח מיחד אליו עם אגרתו וגם אגרת הכוללו. והוא זכרונו לברכה, זרז את עצמו מאד ולא רצה להמתין על אגרת של הרב הגאון דקהלת שפיטובקע. ויצא משם בערב-שבת-קדש פרשת זכור, והלכו כל הלילה עד שלש שעות קדם קבלת שבת, אז באו לספר של עכו (פו). ושלחו הטלמטש (סוכן הנסיעות) שיקח אותם על הספינה, ובא והשיב, שאי אפשר בשום אפן לקח אותם מחמת שכבר הספינה מלאה מהאנשים שנכנסו לשם יותר מדאי. והכרחו רבנו זכרונו לברכה, עם האיש שהיה עמו לכנס לתוך העיר עכו לשבת שם פרשת זכור.

והלכו להגביר שהיה להם אגרת אליו מהרב הקליסקר הנ"ל. ונתארחו אצלו ושם נפל עליהם פחד גדול מאד מאד מחמת שהיה שם בערך חמשה-עשר אלף אנשי חיל ישמעאלים ויותר עם כל השיך להם לתכסיסי מלחמה וסגרו הדלת של חומת העיר. ובשבת בבקר בעת התפלה, בא הטלמטש ואמר שאי אפשר למצא עוד שום ספינה רגזער רק ספינות סוחרים ישמעאלים שהולכים לסטנבול עם סחורה. ואף-על-פי שעמהם יש פחד לילך מסכנת אנשי חיל שהיו מצויים אז על הים שלוקחין לתוך הפלען דהינו לשביה, אף-על- פי-כן טוב יותר לכנס בסכנה זו מלהיות כאן. כי באה הפקדה שאחר שנים או שלשה ימים תהיה המלחמה ומן הסתם יהרגו הרבה בעיר הזאת ומה לכם לצרה הזאת. על-כן יתיר לי מעלת כבוד תורתו לילך לשכר ספינה עבורכם בשבת כי

פקוח נפש דוחה שבת (פז), וכן היה, והלך הטלמטש ושכר ספינה עבורם ונתן אדרוף אחד דינר זהב.

ובתוך כך באו עוד הרבה ספינות עם אנשי חיל מענגלנד גם-כן (פח) לעכו, ונתרבה שם עוד הפחד יותר ויותר. והיה דחק גדול בעיר, כי היה המקום צר להם להכיל רבוי אוכלוסין כל-כך. והיה פחד גדול שם באותו השבת (וכל בני הבית שעמד שם רבנו זכרונו לברכה, כלם פרשו כפיהם). אך אף-על-פי-כן היה להם לרבנו זכרונו לברכה, ולהאיש שהיה עמו קצת נחמה, מה שכבר שכרו ספינה בשבילם. גם היה להם צער מה שלא הכינו לעצמם כלל שום אכילה ושתיה לקח על הספינה כי כפתאם היה הדבר כנ"ל. וזכרו את עצמם שבכניסתם על הספינה מחוץ- לארץ לארץ-ישראל היה להם על הספינה כל טוב על ארבעה או חמשה חדשים כמנהג הולכי הים ועכשו לא היה להם כלום.

בבקר ביום ראשון שלח רבנו זכרונו לברכה, את האיש שהיה עמו שילך עם הטלמטש לקנות צידה לקח על הספינה כנהוג. ולא מצא לקנות על השוק, וחזר לאכסניא. ורבנו זכרונו לברכה, עמד אז מעטף בטלית ותפלין ולא דבר אתו מאומה. והאיש הנ"ל נפל ונרדם מגדל הצער והאימה, ורבנו לא ידע שהוא בבית, בתוך כך נעשה הרעש הגדול שם, כי בא הפקדה מהפעשא שהוא נותן ארכא רק שתי שעות, מי שאינו יודע תכסיסי מלחמה יראה לברח על הים, כי אין שום שער פתוח לצאת מן העיר כי-אם דרך הים. ומי שימצא תוך העיר אחר שתי שעות ישחטו אותו שם. כי הישמעאלים של העיר היו רוצים לעשו"ת הרחבה בתוך העיר שלא יהיה להם דחק כל-כך מאנשים הרבה, על-כן רצו לשחט את הנמצאים שם לפנות להם מקום שלא יהיה להם דחק כל-כך. והיה שם רעש גדול וצעקה גדולה בעיר, ופחד ואימה גדולה מאד, ובשעת הרעש הגדול ברח רבנו זכרונו לברכה, משם על הים, ולא הסתכל כלל על האיש הנ"ל שהיה עמו והוא היה נרדם כנ"ל.

אחר-כך נתעורר האיש הנ"ל וראה שרבנו אינו בבית והמתין עד בוש ואחר-כך הלך לחצר, וראה ושמע שאנשים ונשים וטף צועקים ובוכים במרירות גדול מאד ותעל שועת העיר השמים. והגבירה של הבית כשראתה אותו את האיש של רבנו זכרונו לברכה, באת אצלו ואמרה לו: אוי ואבוי, חס אני על נעוריכם שאתם תהיו נהרגים פה, אנחנו קבלנו על-כל-פנים טובה כאן עכשו אנו צריכים לקבל גם-כן מה שנגזר על המקום הזה, אבל עליכם רחמנות גדול כי תאבדו פה ממשפחותיכם וכו' וכיוצא בדברים האלה.

ונפל עליו חרדה גדולה עד שלא היה לו כח למשמש באצבעותיו. ושאל אותה על רבנו, והשיבה: כמדמה לי שהוא ברח על הים. והוא כששמע זאת, רצונו היה לקח התבה עם המעות והחפצים שלהם, כי רבנו זכרונו לברכה, ברח שם לבדו בלי שום דבר. ולא יכל האיש לבדו לשאת את התבה, והזמין לו השם איזה פרנק ונתן לו התבה עם החפצים וברח עמו לים.

ומחמת המהומה הגדולה שהיתה בעיר כמעט שאחד תקע סכינו בחברו, לא היה באפשרי לילך בעיר. אך בחמלת השם היתה סבה מאת השם, שבאותה השעה עמדו ישמעאלים על גג החומה והכריזו על איזה בשורה טובה. ונתקבצו אליהם הרבה אנשים. ומחמת זה היה לו דרך לעבר בעיר לילך אל הים.

וכאשר בא האיש הנ"ל אל הים ראה הרבה ספינות ולא ראה את רבנו שם. והיה מבקש ומחפש מאד בחפוש אחר חפוש עד שמצא את רבנו זכרונו לברכה, שיושב בספינה והספינה מלאה מישמעאלים ורבנו זכרונו לברכה, ישב באמצע. וכשנתועדו יחד רבנו זכרונו לברכה, עם האיש שלו הנ"ל היה ביניהם שמחה גדולה. כי מתחלה היה להם צער גדול מאד מאד מחמת שלא ידעו זה מזה. והיו יושבים תחלה בספינה הקטנה הנקרא ברקס אחר-כך הלכו עם ספינה זו עד שבאו אל הספינה הגדולה הנקראת אקרנא שהיתה עומדת סמוך לחיפה.

וראו שהספינה מסבבת עם הורמאטעס (והיה להם לפלא. אך אמרו בלבם שמחמת שעת מלחמה הוא, על-כן גם הספינה של הסוחרים הולכת גם-כן עם הורמאטעס. ובאמת ספינה זו היתה ספינה של מלחמה עם אנשי חיל וכלי זין. ובודאי הוא סכנה גדולה ועצומה מאד להתועד עמהם יחד, בפרט עם אנשי חיל ישמעאלים שהם פרא אדם ובפרט לפרש עמהם על הים. ורבנו זכרונו לברכה, בשעת בריחתו בעצם הרעש לא כון לכנס בספינה ששכרו לו, כי לא ידע היכן הוא, ונכנס בשעת בהלה בספינה זו. ולא ידע כלל שהיא ספינה של מלחמה.

ולקחו אותם הישמעאלים, והכניסו אותם אל הספינה הגדולה ונתנו להם חדר מיחד. וגם נתנו להאיש הנ"ל שהיה עם רבנו זכרונו לברכה, קנה שרפה טעונה ולא היו יכולים לשאל אותם דבר כי לא ידעו הלשון. ולא היה להם שום מאכל ומשתה בספינה. ואחר שתים או שלש שעות בלילה סגרו הדלת מהחדר ושכבו לישן. ולא אכלו מאומה כי לא היה להם מה לאכל כנ"ל.

ואחר שעה או שתים פתח אחד את הדלת ואמר להם בלשון נכרים של מדינתנו מה אתם עושים כאן הלא זאת היא ספינה של מלחמה ואתם תאבדו פה חס ושלום. הלא

אתם רואים שהספינה מלאה סביב עם הורמאטעס טעונים. ונתעוררו משנתם וחטפו אותו בבגדו והיה הבגד מגיוואנט (בד פשוט) אך צורתו לא ראו. ובקשו אותו שיעזר להם שיניחו אותם לצאת מהספינה על הספר של ארץ-ישראל, כי כבר ראו שהם בסכנה קרובים למיתה מחיים. כי ראו שפרחו הקוילין (כדורים) סמוך לספינה, על כן אמרו, טוב יותר לשאר בארץ הקדושה שיהיו עצמותיהם נשארים שם בארץ הקדושה, כי ראו שקשה להמלט מן ההרגה. ואמר שמכרחים לתן לו איזה סך טאלער בשביל זה ואמר שילך להקפיטן.

והלך האיש הנ"ל לפתח התבה לקח הטאלער, ונתמהמה קצת, והלך להקפיטן, ופשט ידו לתן המעות להקפיטן, כי סבר שזה שדבר בלשון נכרים אליהם כבר בקש עבורם את הקפיטן עבור זה שיניח אותם. והקפיטן צעק עליו צעקה גדולה ולא שמע אליו כלל. ואחר-כך היו מחפשים אחר זה שדבר אליהם בלשון נכרים וחפשו בחפוש אחר חפוש ולא מצאו שם שום בן אדם שיוכל לדבר בלשון רוסיא רק הכל ישמעאלים וערביים. ואז נפל עליהם פחד גדול ואחזתם רעדה גדולה עד שלא היו יכולים לנוח על המשכב מחמת רעידת הגוף מגדל הפחד כי אז הבינו שהם בספינה של מלחמה שקורין קריג שיף והוא סכנה גדולה בלי ערך. ועדין אין יודעים מי היה זה שדבר להם בלשון רוסיא והודיע להם שהיא ספינה של מלחמה:

כא

ובבקר באו אל הספינה אנשי חיל שקורין ברנד ואך (כמו משמר הגבול). ורבנו זכרונו לברכה, עם האיש שלו הנ"ל רצו עוד לבוא להתנפל לפני רגלי הקפיטן ולהתחנן לו שיניח אותם לשוב אל הספר. אך בתוך כך עקרו האנקרס (עוגני הספינה) וברחו לצד שהרוח נשאם מחמת פחד כי המלחמה נתעוררה מיד ונשמע קולם מאד, ושמעו שם על הספינה קול גדול מאד של ההורמאטעס והבאמבעס (פצוצים) ושאר קולות כאלו מעניני מלחמה, כי קולם נשמע למרחוק מאד. וגדל הסכנה והאימה והפחד שהיה להם אז אין לשער. ונפלו למשכב שניהם יחד. ולא היה להם אפלו מים לשתות כי לא הכינו להם כלום כנ"ל. וה' ברב רחמיו וחסדיו נתן להם חן בעיני ישמעאל אחד שהוא היה קעכער (טבח) אצל הקפיטן ונתן להם בגנבה אחד שאל קאווע שחורה (ספל קפה) לכל אחד ואחד בבקר ובערב.

ומחמת החלשה שלהם היו מטלים על ערש דוי רחמנא לצלן, ולא ידעו בעצמם היכן הם כי היו סגורים בחדר שלהם נופלים למשכב. אך זאת שמעו שהיה רוח סערה ונשא

את הספינה ולא ידעו לאיזה מקום נשאה. כששמעו שהגיע הספינה לאיזה ספר הלכו מהחדר לחוץ לראות המקום שהגיעו לשם, וראו שאין זה סטנבול. ושאלו את הישמעאל הנ"ל ואמר שהמדינה הזאת נקראת אדל (פט).

והם שמעו כבר הנהגתם, כשבא יהודי לידם מצוה ראשונה אצלם להקריבו לקרבן, וכאשר שמעו שזה אדל הלכו מיד לחדר שלהם, וסגרו הדלת בעדם, והחביאו עצמם שם. והיה עליהם פחד גדול. ועמדה הספינה שם שלשה ימים, ואפשר היה בדעת הקפיטן לעמד שם עוד אך שפתאם עמד רוח סערה ונתקו החבלים של האנקר ונשאר האנקר בים והלכה ספינה מעצמה משם. והיה שם צעקה גדולה בין הישמעאלים (המן המן דהינו גיוואלד). והיתה הספינה מטרפת בים כל הלילה עד אור הבקר, אז נשקט הרוח סערה וישמחו כי ישתקו. אך לא הנחם למחוז חפצם כי על ידי הרוח סערה חזרו ובאו סמוך לעכו בערך מהלך יום.

ואחר-כך, אחר חצי היום, נתעורר עוד הפעם רוח סערה גדולה, ונשא את הספינה. והיתה הספינה מטרפת ומבלבלת כמה ימים ולילות רצופים, יעלו שמים ירדו תהומות, ולא היה לבעלי הספינה שום עצה איך להמלט. ויחגו וינועו כשכור כל חכמתם תתבלע. וביום חמישי שעה שתים- עשרה התחילו להוציא המים מהספינה מהמדור השלישי על-ידי הפלומפין (המשאבות) כדרך בעלי הספינה. ודרכם היה בכל מעת לעת, שנשתהו בהוצאת המים רביעית שעה. ועכשו כשהתחילו לשאב, לא הספיקו לשאב עד אשר הגיע עת הלילה, ונתרבו המים הרבה על הספינה מחמת השאיבה, והלכו המים גם לחדר שלהם, של רבנו זכרונו לברכה, ולא יכלו לשכב על המשכב שם, כי גאו המים שם, והכרח רבנו לעלות על איזה מקום גבוה לשכב, והאיש שהיה עמו עלה למקום אחר, כי לא רצו לצאת להתראות בפני הישמעאלים. והמים שבספינה הלכו ונתרבו בכל פעם יותר ויותר עד שהכרחו הישמעאלים לעקר הפלומפין, ועשו גלגלים, ושאבו על-ידם מים עם כלים גדולים. והרוח סערה הולך וחזק מאד. ומגדל התגברות הרוח סערה עלו הגלים כמעט עד לב השמים והיו כמו הרים גבוהים ובקעות גדולות. והיה כך כל הלילה גם-כן.

וכשהאיר היום בא האיש שהיה עמו זכרונו לברכה. ואמר לו רבנו זכרונו לברכה, שיש לו חלישו"ת הלב מאד מגדל הפחד, כי אני רואה בלבי שאני עכשו בסכנה גדולה כי אין זה דבר פשוט, אף-על-פי שאין אני רואה מה הם עושים אף-על-פי-כן הלב רואה. והאיש הנ"ל כחש לו ואמר לו: אל תפחדו כי ברוך השם הכל על נכון.

והלך האיש הנ"ל להסתכל בהמבר במקום שהם שואבין המים, וראה שכבר יש שם כמו גלים קטנים כמו על הנהרות שלנו כי הספינה נעשה טעונה ממים לבד. כי דרך הספינה להיות טעונה עם משוי שני חלקים, וכבר השליכו הישמעאלים כל המשאות ונשארה הספינה טעונה עם מים לבד. ומה שהיה שם עוד יותר מים ממשקל המשוי הראוי להיות בספינה, אלו המים שאבו לחוץ, וגם על זה לא היו מספיקים לשאב. ואז ראה האיש שאי אפשר עוד על-פי דרך הטבע להנצל. ובא אל החדר שלהם, ומחמת גדל הצער והפחד לא היה יכול לדבר כמעט. ואמר לו רבנו זכרונו לברכה: מה זאת ואיה פיך אשר אמרת שאין זה כלום ועכשו אתה בעצמך מתפחד כל-כך?! והשיב לו ששוב אין סברא על-פי דרך הטבע להנצל, כי המים מתרבים והולכים בספינה, ואין ביכלתם לשאב הכל כי כשל כח הסבל. כי זה קרוב למעת לעת שלא אכלו ולא שתו ולא ראו שנה בעיניהם.

ואמר לו האיש שעדין לא התפלל. השיב לו רבנו זכרונו לברכה: אין אתה צריך להתפלל עכשו, רק תקבל על מלכות שמים בפסוק ראשון (צ), ותאמר שלש ראשונות ושלש אחרונות (צא) וכו'. ואמר לו: קח כל המעות עד פרוטה אחרונה ותחלק לשנים. מחצה תקשר אצלך על גופך, ומחצה אקשר על גופי. ושאלו האיש: למה זאת, הלא הדג שבים יוכל לבלע אותנו בלא המעות. השיב לו: עשה כך כמו שאני אומר לך. ישראל היו על הים (צב) ולא טבעו, ואנחנו עדין בספינה וכו' ועשה מה שעשה. ואמר להאיש שילביש את עצמו ויחגר בחגורה על הטילוף (מעיל פרוה) וגם הוא עשה כך כמו אחד שמוכן לילך בדרך.

ושאל אותו האיש ואמר לו: אני איני יודע להתפלל אפלו תפלה הסדורה מאנשי כנסת-הגדולה מכל-שכן עכשו בעת צרה הזאת. אבל כבוד-תורתו יודע להתפלל בעד כלליות ופרטיות, מפני מה אין אתם מתפללין עכשו? והשיב: שעכשו מחמת המחין דקטנות (צג) אני מרחק מהשם יתברך. אבל עצתי אמונה, מחמת אין בררה מחמת גדל הסכנה שאנחנו עכשו בסכנה נוראה ועצומה כזו, השם יתברך יודע שכל ימי חיי עדין לא הייתי משתמש מעולם בזכות אבות (צד) רק מחמת ההכרח מכרח אני לבקש מהשם יתברך שיעשה זאת למען זכות זקני רבי ישראל בעל-שם-טוב זכרונו לברכה, וזכות זקנתי אדל, וזכות זקני רבי נחמן מהרידנקא. ויתר מזה לא הזכיר עוד.

ואחר זה ראו מרחוק כמו ענן גדול אפל מאד, ונפל עליהם עוד פחד גדול, מחמת שלפעמים כשהענן מתאסף ומתקשר לשאב המים מהים, נעשה שם כמו בקעה, וכשהספינה יורדת לשם אזי נטבעין שם. והתקנה לזה לירות בקני-שרפה והורמאטעס

כדרך המלחמה כדי לשבר העננים. ולהם לא היה פנאי לזה מחמת שהיו צריכין לשאב המים מהספינה כנ"ל, והיו הצרות צרורות זו לזו כמו זבורא ועקרבא (צה). אך בחמלת ה' מחמת תקף הרוח סערה היה הליכת הספינה במהירות גדול ופרחה הספינה כמו חץ מקשת ממש, ובאה הספינה למקום הנ"ל שהענן שותה משם. והיה שם כמו שער והרים סביב לה, ועברה הספינה משם בשלום.

ובתוך כך האיר ה' עיניהם, ומצאו החור שדרך שם נכנסין המים בספינה, ושחטו תיש, ולקחו העור שלו ותקנו הספינה ונצלו בשלום מסכנות גדולות ונוראות הללו. והיה זאת בערב-שבת-קדש. והיה להם שמחה גדולה, ואמר רבנו זכרונו לברכה, אז הודו לה' (תהלים ק"ז) בשמחה גדולה. משם הלכו דרך מקומות הרבה מאד. ואכילה שהיה להם על הספינה היה רק מה שנתן להם הקכער הנ"ל מצד רחמנות מהמגיזאן (מחסן) שלהם סוחרעס (צנימים) ותולעים היו מרחשים עליהם. והיו הולכים ומבקשים ופורשים ידיהם בהכנעה בכל יום כעני בפתח, והיה נותן להם מאלו הסוחרעס ואכלו זאת לבד.

ויהי בעלות על לבם שהוא סמוך לפסח היה להם צער גדול, כי היו דואגים מה יעשו בפסח כי אי אפשר להתענות כל ימות הפסח. ואחר שעה או שתים באו אל כרך גדול (צו) העומדת על ההר של אבנים באמצע הים, ושם קנו הישמעאלים פרות הרבה ולהם נתנו בעד טאלער אחד חרובים שקורין באקסערן הרבה, בערך טשעטווירט, ואמר רבנו זכרונו לברכה: לעת עתה גם זה טוב מאד, כי יכולין לחיות שמונת ימי הפסח עם חרובין לבד, אך מי יתן שיזכה אותנו השם יתברך לקים מצות אכילת מצה וארבע כוסות:

כב

וגדל עצם הסכנות שהיה להם בחזירתם אי אפשר לספר. כי היו על הספינה הזו של מלחמה שהיתה מלאה ישמעאלים. והם היו רק שני יהודים לבד. ודרך הישמעאלים, בפרט אנשי מלחמה, לתפס יהודים ולמכרם במרחקים לעבדים. והיה לרבנו זכרונו לברכה, פחד גדול מזה.

ואמר: שהתחיל לחשב בעצמו מה יעשה אם יוליכו אותו לאיזה מקום על הים שאין שם יהודי וימכרו אותו שם, ומי ידע מזה? והיה לו צער גדול, איך יוכל לקים שם את מצוות התורה? והתחיל לחשב בדעתו בענין זה, עד שזכה שבא על השגה שיוכל לעבד את השם יתברך אפלו כשלא יוכל, חס ושלום, לקים המצוות. כי השיג את העבודה של אבות העולם שהיה להם קדם מתן תורה, שקימו כל המצוות אף-על-פי שלא עשו את המצוות כפשוטן. כמו יעקב אבינו שקים מצות תפלין על-ידי המקלות אשר פצל

כידוע (צז) וכיוצא בזה, עד שהשיג איך לקים את כל המצוות בדרך זה כשיהיה אנוס שם במקום שימכרו אותו חס ושלום (צח).
ותכף כשזכה להשגה זו עזרו השם יתברך ובאה הספינה והגיעה אור לארבעה עשר בניסן לכרך גדול שעומד על אי הים ושם עיר גדולה לאלקים ושה ראדיש (רודוס), והכירו שזה עיר של ישראל. והיה להם שמחה גדולה, כי יוכלו לקנות כאן מצות לפסח וארבע כוסות.
אך זה לא עלה על דעתם שהקפיטן והישמעאלים יניחו אותם לכנס לעיר הזאת, כי ראו והבינו שהישמעאלים רוצים לתפסם ולגזלם ואפשר ימכרו אותם בעצמם וכנ"ל:

כג

ובבקר שהוא ערב פסח נסע הקפיטן עם כמה ישמעאלים על הספינה קטנה לתוך העיר. ובאו לפניו ובקשו ממנו לחם לאכל, ודברו עמו ברמיזה. והשיב להם ברמיזה והודיעם שיש כאן יהודים ויכולים אתם לקנות לכם לחם. והשם יתברך ברחמיו אשר בידו לב מלכים ושרים, הסיר לבו ובלבל דעתו עד שיצא מפיו בלי ישוב הדעת, ואמר שיקח אחד מהם כדי לקנות לחם עבורם.
ונסע מיד עמו האיש של רבנו זכרונו לברכה. ובא אל העיר, והלך אחריו אחד מהישמעאלים שלו לשמרו שלא יברח.
ודרך הליכתו לעיר היה גם-כן סכנה גדולה, כי אז היה שעת מלחמה גדולה, ובקל היו יכולים לתפסו שהוא אחד מהמרגלים כי נכר בו שאינו ממדינתם כי-אם ממדינה רחוקה מאד. אך בחסדי ה' עבר על כל שומרי השערים, ולא עשו לו מאומה, עד שבא אל החכם הכולל וספר לו מה שארע להם. ושהם נלכדו בספינה של מלחמה. אך הוא בעצמו לא ידע מה לספר כי הם בעצמן לא ידעו כונת הקפיטן מה הוא רוצה לעשו"ת עמהם, אך בדרך כלל ספר לו שהם כמעט בשביה, חס ושלום, והם בסכנה. ואצלו היתה השעה הזאת גדולה כמו כמה שעות. והחכם היה מתאוה לשמע ספורי מעשיות מהמלחמות וכיוצא, ואמר לו בכל פעם: לא תפחד, והיה לו צער גדול.
והיה בדעתו לקנות מצות ויין ולחזר את עצמו להספינה. אך השם יתברך שלח לו במחשבתו, היות שבהיותם באכסניא בטבריה שמעו מרבי צבי הארקער, ששתו ממשפחת פרענקען ושהיא מיחסת גדולה, ואמר שיש לה אח בראדיש חכם גדול וצדיק. ועלה זאת על דעתו, אך לא ידע שמו. רק שמה של אשת רבי צבי הנ"ל ידע. ותכף ומיד שאל על זה החכם שיש לו אחות בטבריה. ומיד שלחו אל החכם הנ"ל ובא אצלו האיש

של רבנו זכרונו לברכה. וכבר ספרו להחכם כל מה ששמעו מפי האיש מבית החכם הראשון הנ"ל. ותכף בבואו אצל החכם הזה אמר לו: אין שום פחד בזה, וספור מעשיות תספר לי אם ירצה השם על הסדר.

והיה בלבו תמיהה גדולה כי לא עלתה על דעתו שתהיה הישועה כל-כך במהרה עד שיזכה להיות כאן על הסדר. ואמר לו החכם הזה: תדע שזה הקפיטן כבר עקלנו אותו עם הספינה עד שיניח אתכם לצאת מספינתו, ומעות צריכים לתן לו כמה שירצה, וטוב להודות לה' אשר הציל אתכם והפליא עמכם נסים ונפלאות שזכיתם לבוא לכאן, ושהקפיטן יבלבל דעתו ויניח אותך לכנס אל העיר. כי זה הקפיטן הוא גזלן מפרסם והוא משרש ברשעתו, כי יחוסו הוא מחמשת סרני פלשתים (צט) כי כך הוא חותם עצמו. ועכשו אין פנאי לשמע ספורי מעשיות. לך עמי לרופא לגלח אותך לכבוד יום-טוב וכך היה, הוליכוהו מיד וגלחו אותו ורחצו אותו ונתן לו קאווע לשתות.

ושאל אותו מי הוא השני ואמר לו שמעתם מהבעל-שם-טוב? והשיב: הן, כי הספרים של הגאון החסיד אב-בית-דין דקהלת קדש פולנאה (ק) נמצאים שם. ואמר לו שהוא נכדו, וגם הוא נכד לרבי נחמן הרידנקער, ובעצמו הוא חכם כאשר תראו בעיניכם. והיה לזה החכם שמחה כפולה, כי אמר, אפלו לפדות אנשים פשוטים הוא מצוה רבה ובפרט שהזמין לו ה' לפדות אדם גדול כזה ומיחס מגזע קדושים כאלה. וזרז את עצמו עם עוד אנשים לנסע אליו.

אך בתוך כך נזדמן שפגעו ישמעאלים זה בזה ונתקוטטו אחד עם חברו עד שנהרגו ביניהם כמה ישמעאלים בשוק. ותכף כששמעו זאת ברח החכם הנ"ל עם כל האנשים לחצרו, וגם את האיש של רבנו הנ"ל לקחו עמהם גם-כן וסגרו את עצמם סגור ומסגר ולא יצאו החוצה בערך כמה שעות. ולא יכלו לנסע אליו כי כבר פנה היום.

וענה החכם ואמר לו: תדע שאני מנעורי עוסק בתורה ועבודה ובמצוות ומעשים טובים, ומן הסתם יש לי שכר בשביל זה חוץ חלק עולם הבא (קא) שיש לי בכלל ישראל. זאת לכם במשכון, באם חס ושלום, לא אשתדל ואתאמץ את עצמי להוציא אתכם, יאבד הכל כאשר לכל. ואין כונתי להתפאר לפניך, רק כדי שתאמין לי שאין אני מפקיר אתכם חס ושלום, אך אין פנאי לעסק בזה היום. בכן תקח עמך מצות הן מצה שמורה (קב) הן שאר מצות אם תרצו לאכל, ויין טוב מהמבחר, וירקות ושאר דברים השיכים להסדר. ונסע בעצמו האיש הנ"ל וחזר אל הספינה הגדולה שהיה שם רבנו זכרונו לברכה לבדו.

ובבואו לשם אל הספינה הגדולה שהיתה עומדת רחוק מן העיר, תכף כששמע רבנו את קולו שמח מאד שמחה גדולה, ורץ לנגדו, ואמר לו: ברוך ה' שאני רואה אותך בחיים כי

אמרתי אולי טבעו אותך בים וגם אותי יטבעו בים. ועכשו ברוך השם הנותן ליעף כח כי לא היה לי עוד כח לסבל היסורים עד בואך כי אמרתי אמות עד בואך, כי היה לרבנו זכרונו לברכה, כליון עינים מאד בכל אותן השעות שנפרד האיש ממנו ונשאר לבדו על הספינה והיה עומד ומצפה ועיניו כלות כל היום על ביאתו. והתפללו, וסדרו את הסדר כראוי, ואכלו ושתו, וספר לו האיש כל הדברים הנ"ל ושמח שמחה גדולה.

וביום ראשון של פסח באה הפקדה שיוליכו את הספינה אל העיר ולקשר אותה אל הספר. והיו שם גם-כן לילה שניה בספינה וביום השני הלך האיש של רבנו זכרונו לברכה, אל העיר לבית-הכנסת להתפלל, ואחר יציאתו מבית-הכנסת הלך עם החכם לביתו לאכל סעדת יום-טוב, ואכלו ושתו. ובשעת הסעדה אמר החכם תורה מה שחדש בעצמו, וגם בשם אחרים, וגם מצדיקי דורנו שבמדינתנו. ובקש מהאיש הנ"ל שיאמר גם- כן תורה מרבנו זכרונו לברכה. ואמר לו איזה דבר בשמו, והיה לו נחת גדול מאד, ואמר: שישו בני מעי וכו' (קג).

ואחר הסעדה חזר אל הספינה והגבאי הלך אחריו ונשא מאכלים טובים לרבנו זכרונו לברכה. ובבוא האיש הנ"ל על הספינה היה נראה פניו כמו מי שהוא בעצבות ומרה שחורה. וכראות אותו רבנו זכרונו לברכה, נדמה לו שמכרח להיות שנתהפך הדבר ומי יודע מה נולד היום ולא יכול לאכל מחמת צער. ובאמת, היה מחמת שהחכם אנס אותו שם לשתות יין הרבה, ונשתכר, ומחמת זה היו נראין פניו זועפות כשבא אל רבנו. ורבנו שאל אותו והוא לא השיב כלום. רק אחר-כך הניח עצמו האיש לישן איזה שעות. ואחר-כך קם מהשנה בשחוק ואמר לרבנו לא ידעתם שהם שכרו אותי כי אנסוני לשתות יותר מדי מחמת שמחתו. וספר לו כל הדברים, איך שהיה נוהג עמו החכם, והיה לו נחת ושמחה. ואז אכל סעדתו:

כד

וביום ראשון דחל המועד הלך האיש להחכם וצוה לו החכם לקח בגנבה כל המעות שלהם ולהביאו העיר, כדי שלא יגזל מהם מעותיהם. ועשה כך. אחר-כך הלך החכם עם שני גבירים ואמרו להקפיטן: תן לנו שני הנפשו"ת הללו, והשיב להם: מה שיכות יש לכם לנפשו"ת האלה? אני מהפקר זכיתי בהם! וספר להם את כל התלאות אשר מצאתם בדרך. ואמר: ולא זאת בלבד מה שאני מספר לכם, אלא שכמעט לא היה רגע בלא פגע (קד). ואלו הנפשו"ת כבר היינו יכולים לטבעם בים או למכרם לישמעאלים וכל המעות והחפצים שלהם היו הכל שלנו באין פוצה פה ומצפצף כלל. אך מה לעשו"ת כי מזלם

גדול עד לב השמים, כי לא די שהשם יתברך עשה להם נס כזה שבמזלם הגיע פתאם הספינה לפה, אף גם זאת נעשה להם נס בתוך נס שהשם יתברך הסיר לבי וסכל את דעתי עד שלקחתי את אחד מהם לתוך העיר הזאת. ועכשו בודאי שוב איני רשאי אפלו לקח מעותיהם, רק כדי שלא יתרעמו העבדים שלי, תנו לי מאתים טאלער וקחו אותם מעל הספינה. וכך היה, שנתנו לו מיד כמו שאמר, והצילו אותם מיד הגזלנים, ממות לחיים, משעבוד לגאלה:

כה

ואז באו שניהם אל העיר רבנו זכרונו לברכה, עם האיש המשמש שלו הנ"ל. ובבואם אל העיר אמרו הישמעאלים שהם מרגלים, ונפל פחד גדול על הספרדים בעצמם. ותכף הביאו להם מלבושים שלהם, והכרחו להלביש עצמם במלבושים שלהם כמנהגם. והיה רבנו בצער גדול מחמת זה והאיש הנ"ל שחק. וכעס עליו רבנו זכרונו לברכה, ואמר לו: אין אתה יודע מהקטרוג שיש עלינו בעולם העליון, ואמר אז דבר נפלא להאיש הנ"ל, ואינו רוצה לגלות.

ונתקבל רבנו, זכרונו לברכה, לפני החכמים, והוטב בעיניהם מאד והחזיקו אותו לחדוש גדול. ואחר-כך בא רבנו זכרונו לברכה, בעצמו בשמחה, ואמר: ברוך השם יתברך שזכינו להצלה הזאת. והיה שם בכבוד גדול מאד עד אחר החג. ונתנו אנשי העיר בעצמם מכיסם המאתים טאלער הנ"ל, ולא רצו אחר-כך לחזר לקבלם מרבנו זכרונו לברכה, שם אף-על-פי שהיה לו מעות הרבה שם.

ואחר החג שכרו להם ספינה לסטנבול. ונתנו להם אגרת, אולי חס ושלום, יזדמן להם עוד איזה סבה, שיעמדו בעזרם בכל עיר ועיר. והלכו עם ספינה זו. ושם היו גרעקין הרבה והיה בהם עפוש. והם לא ידעו, אך ראו שמתים על הספינה. וברוך ה' שהיה רוח סערה ונשא הספינה במהירות לקהלת-קדש סטנבול. ואף-על-פי שהיה להם יסורים מחמת זעפת הים ומחמת שפרחה הספינה כל-כך במהירות, אך אף-על-פי-כן היה להם לטובה שעברו במהירות ובאו ביום השלישי לקהלת-קדש סטנבול. והיו שם עשרה ימים.

וגם בסטנבול היה להם סכנה כי מחמת שלא הראו הפרשפורטין (דרכונים) שם בנסיעתם להתם על-כן לא רצו עכשו להניחם משם. והעמיסו עליהם על כבד לתן סך עצום מאד באפן שישיגו הפרשפורטין מהתוגר. והסך שצוו לתן היה סך עצום מאד שלא היה להם ביכלתם בשום אפן לסלקו. והשם יתברך חמל עליהם והזמין להם איש א' שלא ידעו אותו ולא הכירו אותו והלך לאיזה שר מהישמעאלים וגנב דעתו ואינם יודעים

כלל כמה נתן לו. וקבל קוויטל (פתק) להניח אותם מהשער דקהלת קדש הנ"ל. והזהיר אותם, למען השם להסתיר הדבר מאד מאד. ועל- ידי-זה נמלטו משם בשלום.
והלכו על הים מסטנבול לגלץ. והגיעו לאיזה עיר על איי הים (קה), ושם לקחו אותם לבית האסורים והכרחו לתן ארבעה אדמים בעד כל נפש. ומשם והלאה לא ארע להם שום דבר, רק זעפת הים היה כמה פעמים. וספינה אחת מלאה גרעקין נשברה ונטבעה ולא נשארו מהם כי-אם מעט דמעט. וה' ברחמיו הנחם למחוז חפצם ועברו בשלום עד שבאו לגלץ בשלום על חג השבועות:

כו

ובנסיעתם מגלץ לביתם נסעו דרך קהלת-קדש יאס והיה שם עפוש גדול והיה להם יסורים גדולים בכל עיר ועיר ובכל כפר וכפר. וגם היה קשה לעבר הגרעניץ (הגבול) מחמת זה כי אז לא הועיל אפלו עמידת קאראן טאן (מחנה הסגר שלתוכו מכנסים הבאים מחוץ לארץ למניעת מחלות) מחמת זה ממקומות כאלה. והשם יתברך היה בעזרם ונצולו מהכל, מדבר וחרב ורעב וצמאון ושבי דכלהו הוו בהו. ובחסד השם נמלטו מכלם ובאו לביתם בשלום (קו) 'שלום בגופו שלום בממונו שלום בתורתו' (קז) כי זכה להשגה נפלאה בארץ- ישראל גבהה ועצומה מאד עד אין סוף ואין תכלית:

כז

עד כה ספרנו קצת מעט דמעט כטפה מן הים מעצם התלאות וההרפתקאות והסכנות העצומות והיסורים הקשים והפחדים הגדולים שהיה לרבנו זכרונו לברכה, בנסיעה לארץ-ישראל בהליכה ובחזרה. והשם יתברך היה בעזרו, ועשה עמו נסים נפלאים ונוראים בכל עת ובכל רגע וזכה לגמר בשלמות מה שחפץ, ונכנס בשלום ויצא בשלום ובא לביתו בשלום:

כח

ותקף עצם ההשגה שהשיג בארץ-ישראל אי אפשר לבאר ולספר כלל, ממש לא נשמע ולא נראה כזאת שיזכה ילוד אשה להשגה כזו על ידי אוירא דארץ ישראל (קח) ואי אפשר לדבר ולספר בזה. והיה מתפאר עצמו מאד במה שזכה להיות בארץ-ישראל, וגם בסוף ימיו אמר שהוא מחיה עצמו מאד במה שזכה להיות בארץ-ישראל. ואמר: זה אני

יודע מכבר, שכשאדם רוצה לעשו"ת איזה דבר שבקדשה ויש לו מניעות על זה (קט) וכו' כמבאר כל זה לקמן:

כט

וזה האיש שבזה אותו מאד בסטנבול נפטר מיד בביאתו לביתו. ושאל האיש הנ"ל שהיה עמו את רבנו זכרונו לברכה: הלא כתיב גם ענוש לצדיק לא טוב? (קי) והשיב לו משל על זה: שהיה מלך אחד, ואהב אחד מבני השררות. וחבב אותו, וקרבו בכל מיני אהבה וחבוב. ואחר-כך כשהגדיל, העז נגד המלך. ואמר המלך: תדע, שאף-על-פי שאני אוהב אותך מאד, אף-על-פי-כן אי אפשר לי לעבר על דת ומשפט המלכות. ומשפטך חרוץ למיתה. ותכף צוה המלך לסגרו בכבלי ברזל ונתנו בבית הסהר.

והתחיל זה הבן שררה לציר בדעתו היסורים שלו שיהיה לו מן המיתה, וראה שצערו לא ימשך זמן הרבה כי-אם עד שיהרג. אבל כשהתחיל לציר בדעתו צער המלך, ראה שצער המלך יגדל מאד כי צער המלך יהיה תמיד. כי הוא יודע שהמלך אוהב אותו מאד ויהיה לו געגועים גדולים אחריו, וצער גדול מאד לעולם. והיה לו רחמנות על צער של המלך יותר מצערו. וחשב מחשבות איך להציל את המלך מצערו. ונתישב כך: הלא בושה חשובה כמו מיתה (קיא).

וצוה להשר של התפיסה להכניסו לפני המלך. ואמר אל המלך: האמת ידעתי כי צערך גדול מצערי אך אי אפשר לך לעבר על חק ודת המלכות. בכן זאת העצה היעוצה, שתסבב תחבולות, שיביש אחד אותי ברבים, והבושה חשובה כמו מיתה. על-כן תראה להוציא מהשבויים גזלן אחד שדינו להרגה, ואני אתגרה בו עד שיכעס עלי ויבזה אותי ויכה אותי ברבים, ויגיע לי מזה בושה גדולה, ויהיה נחשב כמו מיתה. ואחר-כך יקחו את הגזלן החיב מיתה בלא זה וימיתוהו כדינו. והעולם יהיו סוברים שבשביל שבזה עבד המלך החביב נהרג, ולא יתחלל כבוד המלכות והעבד שלו.

כך לפעמים אחד מבזה את הצדיק. ובאמת הוא עושה טובה גדולה להצדיק, כי מכפר לו על זה מה שהיה חיב להסתלק, ונתחלף על בושה זו. אך אף-על-פי-כן אין זה כבוד שמים שלא לקח נקמה מזה שבזה עבד המלך החביב לו מאד. ולענש את זה שבזה את הצדיק בשביל זה גם-כן לא ניחא קמה, כי גם ענוש לצדיק לא טוב. על-כן הוא יתברך מסבות מתהפך, ומעמיד על הצדיק איש כזה שהוא חיב מיתה וענש מכבר. ומזמנם שניהם לפנדק אחד (קיב), וזה מבזה את הצדיק, והצדיק נפטר בזה מן דינו כנ"ל. וזה האיש נענש אחר כך ונתקדש שם שמים (קיג) שבשביל כבוד הצדיק נענש. ובאמת 'גברא

קטילא קטל' (קיד) כי כבר הוא חיב ענשו מקדם. "ודרכי ה' ישרים" (הושע י"ד-י), "ולא עולתה בו" (תהלים צ"ב-טז):

ל

ובארץ-ישראל היה עוסק בתורה ותפלה, ובכל יום כתב בעצמו תורתו. והיה מתפאר מאד ואמר שהחלוק בין תורת חוץ-לארץ לתורת ארץ-ישראל כרחוק מזרח ממערב. ובכל יום ויום הלכו אליו הגדולים עם הקטנים לשמשו כדי לשמע חכמת תורתו הקדושה והנוראה מאד מאד:

לא

ופעם אחת בא אליו אחד מהגדולים, שהיה חשוב מאד בארץ-ישראל ובחוץ-לארץ, וקלסוהו שהוא בקי בכל הש"ס כמעט בעל פה, ושהוא גם-כן ממרי קבלה. ובא אל רבנו זכרונו לברכה, והזהיר להוציא כל איש מעליהם, ולא עמד איש אתם בהתועדם יחד. אך האיש הנזכר לעיל שהיה עם רבנו, זכרונו לברכה, נשאר שם.

והפציר אותו הגדול הנ"ל ואמר לרבנו זכרונו לברכה, בלשון זה: ידענו שכבוד-תורתו לא בא לארץ-ישראל כשאר ההמון במחין דקטנות, דהינו כדי לילך ארבע אמות בארץ-ישראל ויהיה בן עולם הבא או שאר מחשבות כאלו כדרך אנשים פשוטים. רק בודאי כבוד-תורתו בא לכאן במחין דגדלות ולפעל השגה גדולה בעבודת הבורא יתברך. על-כן רצוננו לידע באיזה נקדה מנקדת ארץ-ישראל נכנס כבוד-תורתו, ומה הוא רוצה לפעל כאן בעבודת הבורא. ואני מוכן לשרתו בגופי ובנפשרוחנשמה שלי וכו'.

והשיב לו רבנו: ידיד נפשי, אל תצערו אותי בדבר זה. כי לא דבר קל הוא לגלות לכם, חס ושלום, מה העבודה הזאת ובשביל מה באתי לפה. ואולי אני משבע ועומד על זה וכו'. והתחיל שוב הרב הגדול הנ"ל להפציר אותו מאד. ואמר: שאלתנו ובקשתנו על-כל-פנים ילמדנו רבנו איזה חדוש מחדושיו הנחמדים והנעימים אשר חננו ה'. יחננו גם-כן ויטעימנו מהם. ואין כונתנו חס ושלום לאיזה פניה. רק כונתנו לשמע חדושי תורה מפיו הקדוש, אולי יתעורר לבבנו מחדש לעבודתו יתברך, וגם אולי נזכה ממילא להבין ולהשכיל איזה רמיזא מהנקדה הנ"ל.

מיד התחיל רבנו, זכרונו לברכה, להתלהב מאד ברשפי רשפי שלהבת י"ק ופניו נבערו ונתלהבו כלפידים ממש. ומחמת ההתלהבות תסמר שערות ראשו, והשליך הכובע עליון מעל ראשו, והתחיל לדבר בלשון זה: הידעתם סוד כונות התפלין? השיב לו הנ"ל קצת

כונות. אמר לו: לאו, לא זו הדרך של כונת תפלין, וכיון שאינכם יודעים סוד כונות תפלין אינכם יודעים סוד ארבע רוחות של ארץ-ישראל. ועכשו אתחיל לגלות לכם איזה רמז מזה. ויהי כאשר התחיל לדבר התחיל לצאת דם מגרונו, ואמר להחכם הנ"ל: עתה ראו בעיניכם כי אין מסכימים מן השמים לגלות לכם דבר. ותכף כשראה החכם הנ"ל זאת בעיניו, נענע לו ראשו, ובקש אותו מאד שימחול לו מה שהטריח אותו כל-כך, ונבהל מאד בזה. ולא רצה לזוז משם עד שמחל לו רבנו זכרונו לברכה:

לב

גם תכף כשבא לשם לטבריה, שלח אליו הרב החסיד המפרסם הגביר מורנו הרב משה זכרונו לברכה, בן הרב הקדוש המפרסם מורנו הרב מנחם מנדיל זכר צדיק לברכה וויטפסקר (קטו) שרוצה להתחתן עמו. והשיב רבנו זכרונו לברכה: האיך יכולים למאן בשדוך? מן הסתם מהשם יצא הדבר שתהיה בתי בארץ הקדושה, ולא דבר יותר.

ומיד הלך השדכן והשיב להרב רבי משה הנ"ל שרבנו זכרונו לברכה מרצה. ותכף עשה סעדה גדולה. והיו על הסעדה כל גדולי ארץ-ישראל הן ממדינת ליטא והן ממדינת פולין, כלם כאחד גדולים וקטנים. והיה להם שמחה גדולה. ובתוך הסעדה דברו דברי תורה ביניהם, וראש המדברים היה זה הגדול הנ"ל שרצה שרבנו יגלה לו הנקדה וכו'. בתוך דבריהם נשכח מהם איזה רש"י (קטז) איה אפוא מקומה. ורצו להעלותה על זכרונם כי היה מכרח להם מאד לענינם. ולא יכלו לזוז משם מחמת זה, והיה להם לפלא. כי כל אחד ואחד מהם סים בסמוך כל הש"ס ואין אחד מהם יודע מקום הרש"י הנ"ל איפה היא נשנית. ורבנו היה דומם כמו שאינו יודע גם-כן, אך בראותו שיש להם צער גדול מזה, והם הפצירו בו עד בוש, נענה ואמר להם: הלא רש"י זו מקומה במסכת זבחים בדף זה על ראש העמוד (קיז) וכן היה. והיה להם לששון ולשמחה. ונמשכה סעדה זו מזמן מנחה גדולה עד אור היום, ונעשה התקשרות ביניהם.

אך אחר כן כשיצא רבנו משם מארץ-ישראל לחוץ-לארץ נפטר החתן בנו של הרב מורנו הרב רבי משה הנ"ל, ורבנו זכרונו לברכה, נשתדך עם בתו שהיתה הכלה של בן הרב מורנו רבי משה הנ"ל, עם כבוד הגאון המפרסם הרב דקהלת קדש וליטשיסק (קיח). ונתגלגל אחר-כך מאת ה' שנסע הרב הגאון הנ"ל לארץ הקדושה, ולקח את בנו חתן רבנו זכרונו לברכה, עמו לשם כדי שילמד אצלו שם. ואחר-כך נסעה בת רבנו זכרונו לברכה, גם כן לשם (קיט). ונתקימו דברי רבנו זכרונו לברכה, שאמר שמאת השם הוא שבתו תהיה בארץ הקדושה. ודבר אחד מדבריו אחור לא ישוב ריקם:

לג

ואחר כל אלה, אחר אשר עשה כל מיני עבודות הנ"ל באמת ובתמים, והרבה בתעניתים ובתפלות רבות מאד ובסגופים ושבירת תאוות ומדות, ועמד בנסיונות רבות ושאר כל ענינים הנ"ל, והרבה בהתבודדות מאד מאד לדבר בינו לבין קונו ולפרש שיחתו בלשון אשכנז וכו' כנ"ל, עד שזכה למדרגה גבהה ועליונה מאד מאד בתכלית הקדשה ובתכלית הבטול ובהתקרבות גדול להשם יתברך במדרגת גדולי בני עליה. וכל זה זכה בימי ילדותו ממש, כי יומם לא נח לילה לא נם ולא שקט. והתמיד מאד בעבודתו מיום אל יום מתחלת ימי קטנותו וימי נעוריו. ויגע וטרח מאד מיום אל יום, עד שזכה בימי נעוריו ממש לכל הנ"ל לקדשה גבוהה ונוראה והשגה עצומה מאד וכו' במדרגת גדולי בני עליה.

ואחר אשר זכה לכל זה, אף-על-פי-כן לא היה מקרר דעתו בזה ולא הניח עצמו לעמד. רק גם אחר-כך, בכל יום ובכל שעה היה משתוקק ומתגעגע ונכסף להשם יתברך כאלו לא התחיל עדין כלל בשום עבודה בעולם. ואפלו אחר שבא מארץ-ישראל וזכה שם להשגה עליונה וגבהה מאד מאד אשר אין לשער כלל, אף-על-פי-כן מיום שבא מארץ-ישראל עד היום שנסתלק בשלום למעלה למעלה, היה לו תמיד געגועים וכסופין וכו' להשם יתברך כאלו לא התחיל עדין כלל.

ולספר בענין זה תקצר המון יריעות אפלו מה שזכינו להבין קצת בענין זה כפי מה ששמענו מפיו הקדוש וראינו בעינינו. כי בכל פעם היה דרכו שהיה מתגעגע להשם יתברך, והיה שפל בעיני עצמו באמת, והיה לו רחמנות גדול על עצמו כאלו לא הריח עדין מעולם שום ריח של עבודת השם, וכמו שלא התחיל עדין כלל.

ובאמת אפלו מי שעבר על כל התורה כלה, חס ושלום, כמה וכמה פעמים, וכשזה האיש נתעורר בתשובה באמת, שאז בודאי כשמסתכל בעצמו היכן הוא בעולם בודאי יש לו לב נשבר מאד ויש לו רחמנות גדול מאד על עצמו בהכנעה גדולה וכו', ואין צריך להאריך בזה בדבר המובן מעצמו, אף-על-פי-כן, אפלו זאת הרחמנות והלב נשבר של הבעל תשובה הנ"ל לא יגיע לחלק מאלף ורבבה של גדל הרחמנות והלב נשבר בהכנעה גדולה וכו' שהיה לרבנו זכרונו לברכה, בכל פעם ופעם קדם שבא לאיזה השגה.

והכלל, כי לעולם לא נח ולא שקט אפלו בימי גדלתו. אף-על-פי שכבר זכה למה שזכה להשגת אלקות במדרגה גבהה עצומה ונוראה מאד, אף-על-פי-כן לא היה מסתפק עצמו בזה, וטרח ויגע בכל עת ובכל שעה, וקבל יסורין על עצמו יסורים קשים ומרים אשר כמעט אין דגמתם בעולם, והרבה בתפלות ותחנונים ובהפצרות ובקשו"ת רבות ובגעגועים וכסופין גדולים ונוראים מאד מאד, עד שבא להשגה ומדרגה יותר עליונה.

ואחר- כך, תכף שזכה לזאת ההשגה ואז היה קצת בשמחה. ולפעמים זכינו לשמע מפיו שהודיע לנו שכעת נודע לו חדשו"ת וכו' ואז היה שמח קצת. ואחר-כך, תכף שזכה לזה אחר- כך התחיל עוד מחדש ושכח כל העבר כאלו לא התחיל עדין כלל, וחזר והתחיל מחדש כמו שמתחיל לילך ולכנס בקדשת ישראל. ולפעמים היינו שומעים מפיו הקדוש בפרוש שאמר בלשון השתוקקות וכסופין: איך זוכין להיות יהודי? (קכ) ואמר זאת באמת ובתמימות גדול כאלו לא התחיל עדין כלל. וכן היה כמה פעמים.

והיה תמיד הולך ועולה ממדרגה למדרגה. אף-על-פי שזכה למדרגות גבוהות ונוראות מאד למעלה למעלה וכו', אף-על-פי- כן מעולם לא היה מקרר דעתו בזה כלל, ותכף אחר-כך היה לו לב נשבר והיה לו רחמנות גדול על עצמו בהכנעה גדולה וכו' כנזכר לעיל, עד שזכה למדרגה יותר גבוהה. וכן היה דרכו תמיד עד הסוף.

וכמה וכמה פעמים היה דרכו שאמר שעתה אינו יודע כלל כלל, וכלל לא. ופעמים נשבע על זה שבאמת אינו יודע כלל (קכא) אף- על-פי שביום הקודם ובשעה הקודמת גלה דברים עתיקים, אף-על-פי-כן אחר-כך אמר שאינו יודע כלל. ובענין זה היה חדוש גדול מאד מאד. ואמר בפרוש על עצמו שהתורה שלו הוא חדוש גדול מאד, אבל "האינו יודע" שלו הוא חדוש גדול ביותר. הינו ענין הנ"ל, כי בכל פעם היה דרכו לומר שעכשו אינו יודע כלל ועין עוד מזה במקום אחר (קכב):

לד

וכבר נשמע מפיו הקדוש שאמר, כי יש צדיקים שעבדו וטרחו עד שזכו לאיזה מדרגה ומעלה כל אחד כפי מעלתו, כמו למשל אצל מלך ששריו זוכין על-ידי עבודתם כל אחד לאיזה מעלה לאיזה התמנות גבה כפי עבודתו. אבל על עצמו אמר, שאם היה יודע שהוא עכשו באותה המעלה ומדרגה של אשתקד אינו רוצה את עצמו כלל (ואמר בלשון גנאי על עצמו על ענין הנ"ל אם היה נשאר במדרגה של אשתקד) רק בכל פעם הוא עולה ממדרגה למדרגה.

ויש הרבה מאד בענין זה לספר, אך אי אפשר לספר כל זה בכתב כלל, כי-אם מי שזכה לראות בעיניו ולשמע באזניו היה יכול לשער בלבה מעט מקצת ענין זה איך לעולם לא היה עומד על מדרגה אחת בשום פעם, רק תכף היה משתוקק לעלות למדרגה גבה יותר עד שזכה וכו' וכן לעולם. והיה חדוש גדול בענין זה. וכל זה היה כפי תפיסתנו המעוטה, ויותר מזה יש בענין זה סתרי נסתרות פלאי פלאות, ודי בזה:

לה

ובענין תכלית הידיעה אשר לא נדע ספר גם- כן קצת עמנו איזה פעמים איך בכל ידיעה יש זה התכלית. ועל-כן אף-על-פי שזוכים לבוא לזה התכלית אשר לא נדע, אף- על-פי-כן עדין אין זה התכלית האחרון, כי עדין אין זה תכלית הידיעה כי אם בידיעה זו וצריכים אחר-כך לטרח לזכות לתכלית גבוה יותר לזכות למדרגת התכלית אשר לא נדע בידיעה הגבוה יותר, וכן לעולם. נמצא
שלעולם אין יודעין כלל, ואף-על-פי-כן לא התחיל עדין להשיג התכלית. (וכבר מבאר מזה קצת בדברינו במקום אחר) וענין זה עמק ונסתר מאד מאד. ועוד יש בענין זה מה ששמענו פעם אחת אחר פסח (קכג) ויתבאר במקום אחר אם ירצה השם (קכד):

לו

פעם אחד שלח מלך אחד שלשה אנשים למדינה עם דבר סתר למלך אחר. והם עברו בתוך המדינות שהיו שם חולקים על המלך.
והראשון נהג עצמו בחכמה, והעלים הענין לגמרי, ועבר המדינה ולא הבינו כלל שיש לו דבר סתר. והשני עבר לשם, ועמדו בני המדינה על הדבר, והבינו שיש לו דבר סתר ותפסו אותו שיגיד להם. ועשה בחכמה או בגבורה ונמלט מידם. השלישי עבר שם ועמדו עליו גם-כן, והבינו בו שיש לו סוד, ותפסו אותו, והיו מענים אותו בכמה וכמה ענויים הרבה מאד, וכל מה שעשו לו ענויים ויסורים וצרות גדולות והוא לא הגיד דבר ועמד בנסיון ולא גלה הסוד. עד אשר ראו שאין מועיל לו שום דבר והניחוהו (כי חשבו מסתמא אינו יודע כלל). ועבר ובא להמלך.
והיו חוקרים למי מהשלש הנ"ל מגיע שכר יותר. קצתם אמרו, להראשון מגיע יותר, שעשה בחכמה להעלים לגמרי. קצתם אמרו, להשני מגיע יותר שכבר עמדו על דעתו ואף-על-פי-כן נמלט מהם בחכמתו וכו' כנ"ל. אמר המלך: להשלישי מגיע שכר יותר מכלם, כי כבר נתפס במצודתם ובודאי גם הוא היה רוצה להעלים אך לא עלתה בידו, ונתפס בידם. וענו אותו ויסרו אותו ביסורים וענויים כאלו שאם היה מגלה סוד אחד היו הכל רצים אחריו ואף-על-פי-כן עמד בנסיון כזה ולא גלה דבר על כן מגיע לו שכר יותר מכולם (והנמשל מובן קצת מעט למבינים):